

Directa

periodisme cooperatiu per la transformació social

Núm. 524 del 19/5 al 1/6 de 2021 2,5 €

Pau sota setge al País Basc

Una dècada després del cessament de
l'activitat armada d'ETA es manté el relat de la lluita
antiterrorista i l'arquitectura jurídica d'excepció

pàg. 4-11

Directa

periodisme cooperatiu
per la transformació social

EDITA
La Directa SCCL
Riera d'Escuder, 38, Nau 1, Planta 1
08028 Barcelona
Tel: 935 270 982
Mòbil: 661 493 117
directa@directa.cat
www.directa.cat
DIPÒSIT LEGAL: B 16982-2016

Aquesta publicació intenta escriure amb un llenguatge no racista, no sexista i no androcèntric. La DIRECTA no comparteix necessàriament les idees expressades als articles d'opinió.

QUI SOM?
A fons
Jesús Rodríguez
Miralls
Gemma Garcia | miralls@directa.cat
Cruïlla
Guillem Martí i Guille Larios | cruïlla@directa.cat
Impressions
Laia Alsina, Bernat Solé i Albert Alexandre | impressions@directa.cat
Roda el món
Oriol Andrés i Joan Mas | internacional@directa.cat
Expressions
Elena G. Ruiz, Jofre Figueras i Eloi Latorre | expressions@directa.cat
La indirecta
Àlex Romaguera i Mariana Cantero
L'espina
Joan Castellà | espina@directa.cat
Fotografia
Sira Esclasans | fotografia@directa.cat
Il·lustració
Roser Pineda i Maria Conill | il.lustracio@directa.cat
Correcció
Miriam Tijani | correccio@directa.cat
Edició
Jesús Rodríguez | edicio@directa.cat
Disseny gràfic i compaginació
Pau Fabregat | disseny@directa.cat
Projecte gràfic
Lola Fernández, Gerard Casadevall, Diego Muñoz i Pau Fabregat
Coordinació web
Eloi Latorre, David Bou, Gemma Garcia i Maties Lorente
Coordinació País Valencià
Ester Fayos | paisvalencia@directa.cat
Audiovisuals
Marta Pérez | audiovisuels@directa.cat
Administració i subscripcions
Jordi Vilaró | administracio@directa.cat
Difusió
Estel·la Marcos | directa@directa.cat
Publicitat i distribució
Irene Selvaggi | publicitat@directa.cat
Gestió web
Talaïos Koop.

NUCLIS TERRITORIALS I MITJANS COL·LABORADORS:
Osona ('El Setembre'), Lluçanès ('La Rella'), Maresme, el Camp, Terres de Ponent, Castelló, València, les Illes i Catalunya Nord. El Salto, La Marea, Pikara, Argia, Ahötsa, Soberania Alimentaria i AralInfo

CONTACTES:
General directa@directa.cat
Redacció Barcelona redaccio@directa.cat
Redacció València paisvalencia@directa.cat
Subscripcions subscripcions@directa.cat
Distribució distribucio@directa.cat

PORTADA: PAU FABREGAT

SUMARI

A FONS

4-11

Deu anys de pau al País Basc
Àlex Romaguera i Xavi Bosch analitzen el conflicte basc una dècada després del final de la lluita armada d'ETA. Carles Masià ens explica com l'Estat espanyol lentament fa marxa enrere en la política de dispersió dels presos polítics. Gràfica de Gaizka Pagonabarraga i fotos de Dabid (Ekinklik), Ekaitz Zilarmendi, Iker Oñate i Dani Blanco (Argia).

MIRALLS

12-15

Entrevista a Cinta Tort
L'activista en l'àmbit de l'art, mestra i veïna de Torrelles de Llobregat ens parla en profunditat dels trastorns de la conducta alimentària. És autora del llibre *Habitar mi cuerpo* (Editorial Bruguera, 2019). Preguntes d'Elena G. Ruiz i fotografies d'Elena Bulet.

IMPRESSIONS

16-18

Revictimització o empoderament
Alba Alfageme i l'Espai Lila del Centre Jove d'Atenció a les sexualitats critiquen la difusió excessiva de detalls de les agressions masclistes. Dibuix de Wara de Ormaechea.

L'emergència dels barruts
Article de Josep Maria Carrera (DEPANA), amb il·lustració d'Eixaesisa.

CRUÏLLA

19-21

Resignificar el joc a les escoles
Els patis coeducatius són projectes que tenen per objectiu transformar els rols i les relacions de desigualtat entre nens i nenes. Un reportatge de Guillem Martí i Júlia Molins a les escoles de Drassanes i Baró de Viver, a Barcelona, i La Pinya, a Esplugues de Llobregat.

RODA EL MÓN

22-26

Contra el glifosat a Colòmbia
Un reportatge de Jordi Campabadal i Anna Celma sobre una de les lluites del recent i signant "Paro Nacional".

Democràcies africanes i la COVID-19
Un article de Fernando Díaz, membre del bloc d'anàlisi *Africaye.org*.

Violència colonial a l'Orient Mitjà
Anàlisi internacional de Gabriel Garroum.

EXPRESSIONS

27-31

Memòria que trenca murs
Reportatge d'Emma Zafón sobre la petjada de la presó de dones de la Trinitat Vella. Amb foto de Pilar Aymerich.

Oda menstrual
Relat d'Olga Codina i dibuix de La Boño.

Ressenyes culturals
Per Elies Boscà, Xavier Puig i Marc Rovira Justribó.

INDIRECTA

32

Entrevista a Mozn Hassan
Mariana Cantero parla amb l'activista feminista d'Egipte. L'any 2007 va fundar l'entitat Nazra per Estudis Feministes. Han aconseguit que la Constitució endureixi les lleis contra els abusos sexuals. Fotografia de Sally Saad El Fishawy.

Més que mil paraules

/ SIRA ESCLASANS
@siraesca

Comunitat Directacoop

La revetlla dels 15 anys i els 524 números

Redacció Directa | @La_Directa

La jornada del 15 de maig va tenir un especial significat per qui formem part de l'equip de la DIRECTA. Celebràvem els 15 anys de la nostra aparició i alhora ho fèiem en el desè aniversari de la mobilització del 15M. Ambdues efemèrides rememoren moments clau en l'àmbit de la transformació social, pel que fa a la comunicació i a les lluites socials. Quan vam néixer ens sentíem orfes per com s'explicaven i representaven en els mitjans de comunicació les activitats dels moviments socials. Tres quinquennis més tard, pensem que hem aconseguit -malgrat la permanent revisió i millora- introduir debats en positiu, destapar clavegueres del poder i donar veu a qui menys la tenia. Per tot això, el passat dissabte ens vam voler celebrar. A més, ho vam fer en un context de final de pandèmia que va dotar la trobada d'un esperit de revetlla o de Cap

d'Any que enguany no havíem pogut celebrar. L'Ateneu Popular 9 Barris, un dels referents d'aquestes lluites socials transformadores, va fer d'amfitrió de la jornada festiva. Des de primera hora del matí vam ocupar el carrer de l'Ateneu -la nostra aportació a prendre els carrers de nou- amb taules i cadires. Ens vam retrobar col·laboradores, sòcies i subscriptores mentre gaudíem de la creació d'un nou mural de Maria López i Javier de Riba (Reskate Studio) amb la màxima "Qui s'hi mira, més s'hi veu". Els dos concerts del dia (el de les salseres Las Karamba com el de Rodrigo Laviña i els Extraño Weys), així com l'espectacle infantil matinal a càrrec d'El Gecko con Botas, van penjar el cartell de "no hi ha bitllets". Van ser un èxit i un plaer per a ulls i orelles. La punxadiscos Metrallera Selecta va amenitzar les hores entre activitat i activitat, i va dedicar la sessió mu-

L'espina

/ PATOSSA | @patossa

sical al poble colombià, que aquests dies pateix la repressió governamental. Ens trobàvem tan a gust que vam haver de frenar les ganes de ballar de les assistents per la força major de les mesures sanitàries. Així i tot, en grups de sis

i girant al voltant de la taula, els brots de ballaruca van ser inevitables. Vam dinar, vam sopar, ens vam refrescar i, diuen, diuen que un cop finalitzada la festa, la música va seguir ressonant a peu de la serra de Collserola.

DEU ANYS SENSE ETA: ENTRE L'ESPERANÇA

Cerimònia de
desarmament
celebrada a
Baiona l'any 2017
/ DANI BLANCO
(ARGIA)
@argia

Àlex Romaguera | @AlexRomaguera

Quan es compleix una dècada d'ençà que l'organització armada va decretar l'alto el foc definitiu i tres anys de la seva autodissolució, els aparells de l'Estat continuen utilitzant l'espantall de la violència amb l'objectiu de perseguir la dissidència política

El 27 d'abril, el Cos Nacional de Policia espanyola va detenir deu joves del barri pamplonès d'Arrotxapea i els va acusar de formar un "grup criminal" i de cometre "desordres públics". La notícia no hauria passat d'aquí si no fos perquè en l'atestat policial que consta a la instrucció del jutjat número 5 de la capital navarresa se'ls vincula a una desconeguda "escissió d'ETA".

Malgrat que els detinguts tenen edats que oscil·len entre els 20 i 25 anys, de manera que eren adolescents quan l'organització armada va cessar l'activitat, per mitjà d'aquesta operació l'ombra d'ETA ha tornat a planar en l'imaginari col·lectiu, alimentada per uns mitjans que especulen reiteradament sobre la suposada intenció d'IBIL (Iraultzaileen Bilguneak) i ATA (Amnistia eta Askatasuna) de reprendre la violència.

Encara avui, alguns rotatius asseguren que aquests corrents de l'esquerra abertzale estarien preparant el retorn a les armes després de desmarcar-se de l'estratègia recollida en la ponència "Zutik Euskal Herria", el document amb el qual el moviment va apostar el 2010 per la desaparició d'ETA. No sols això. Escudant-se en fonts de la

lluita antiterrorista, la Cadena SER va assegurar fa poc que aquests grups, partidaris de l'amnistia de tots els represaliats, tenen sota custòdia seixanta pistoles i altra munició que haurien robat dels zulos que ETA tenia al País Basc i que, per mitjà dels Artesans de la Pau, va lliurar a les autoritats l'any 2018.

Aquest és el context en què es troba el País Basc, on mentre la majoria social i sindical, les persones preses i l'esquerra abertzale advoquen per una solució dialogada al contenciós, els aparells de l'Estat atien el fantasma d'ETA amb l'ànim de justificar accions repressives i, d'aquesta manera, debilitar l'independentisme, quan no empenyer a què els grups més refractaris a la línia adoptada pel moviment agafin de nou les armes.

Primeres pedres en el camí

El 20 d'octubre farà una dècada que ETA va cessar la seva activitat i va atendre les peticions formulades en la Declaració de Brussel·les (signada el 29 de març de 2010 amb l'aval de personalitats com Brian Currin i Desmond Tutu) -impulsada pel Grup Internacional de Contacte (GIC)- i la Declaració de Gernika (25 de setembre de 2010), on el conjunt del nacionalisme basc -tret del PNB- va exhortar

I LA REPRESSIÓ

Detenció de l'advocada Jaione Karrera el 12 de gener de 2015 a Pamplona / DABID (EKINKLIK) @EKinklik

l'organització a girar full a la violència i crear un escenari que donés pas a una negociació amb l'Estat espanyol. Una demanda que va concretar-se el 10 de gener de 2011, quan, de manera unilateral, el grup armat va decretar una treva "permanent i verificable".

A partir d'aquí, tot va accelerar-se: Sortu (la nova marca de l'esquerra abertzale) va ser legalitzada, el GIC va crear la Comissió Internacional de Verificació (CIV), i el 27 d'octubre de 2011, el Palau d'Aiete de Sant Sebastià va acollir la famosa conferència de pau gràcies a la qual, tres dies més tard, ETA cessava l'activitat de forma definitiva.

Han passat deu anys d'aquella decisió, i no obstant les iniciatives de distensió i reconciliació promogudes per la societat basca, l'alta magistratura i els executius espanyols mantenen la divisa de la confrontació i el boicot contra qualsevol iniciativa que permeti resoldre les conseqüències de la violència i abordar-ne les causes.

De fet, dos anys després de l'anunci d'ETA, el govern del Partit Popular va ordenar que es prohibissin les trobades restauratives que, entre 2010 i 2011, havien tingut lloc entre els reclusos de l'organització armada que volien penedir-se dels seus crims i els familiars de les seves víctimes. Aquestes troba-

Els aparells de l'Estat atien el fantasma d'ETA amb l'ànim de justificar accions repressives dins i fora del País Basc

En aquesta dinàmica s'inscriu la detenció de divuit membres d'Herrira i el procés contra les herriko tabernes

des, coordinades pel govern basc, significaven el primer gest amb vista a un escenari de distensió.

També en aquesta dinàmica s'inscriu la detenció, el 13 de setembre de 2013, de divuit membres d'Herrira i la suspensió d'aquest moviment creat arran de l'alto el foc definitiu d'ETA, així com el procés judicial contra les herriko tabernes. Una causa instruïda directament per l'Audiència Nacional que va portar una vintena de dirigents abertzales a ser condemnats a tres anys de presó per un delictes d'integració en banda armada i el decomissament de 107 locals.

Casualment, aquestes actuacions es produïen al ritme que l'independentisme feia passos pel que fa al reconeixement del dany causat. Ho va fer el Col·lectiu de Presos i Preses Polítics Bascos (EPPK), amb un manifest presentat a la Sala Elai-Alai de Gernika el juny de 2012, i al cap d'uns mesos, quan els portaveus independentistes Pernando Barrena i Txelui Moreno van manifestar, en el marc del fòrum celebrat pel Centre d'Estudis Històrics Internacionals de la Universitat de Barcelona, la necessitat de desterrar la violència que havia polaritzat la societat basca.

A tot això cal afegir que el juny de 2013, Lokarri i Bake Bidea van impulsar la creació del Fòrum »

» Social, el coixí ciutadà des del qual se substan-
ciava el desig majoritari d'assolir una pau justa i
duradora. La plataforma va esdevenir el Fòrum
Social Permanent l'any 2016, i s'hi van incorpo-
rar Etxerat, ELA, LAB, CCOO i el moviment de
dones Ahotsak, entre d'altres. Ha rebut el suport
de nombrosos organismes de dret humanitari i ha
impulsat desenes d'experiències per permetre a la
població establir un diàleg honest a fi de superar
recels i desconfiances mútues.

De fet, fruit de les recomanacions aprovades pel
Fòrum Social Permanent, el 28 de desembre de 2013,
els portaveus de l'EPPK van emetre una declaració en
què admetien el dolor causat per les accions d'ETA,
i a col·lació d'aquest pronunciament, el 4 de gener
de 2014, 63 ex-preses excarcerades arran de dero-
gar-se la doctrina Parot van comparèixer a Durango
per afirmar, amb tota solemnitat i davant un núvol
de periodistes: "Assumim tota la nostra responsa-
bilitat pel que fa a les conseqüències del conflicte".

Ofensiva contra els anhels de pau

En resposta a aquests gestos, la judicatura i els cos-
sos de seguretat de l'Estat no van fer sinó intensifi-
car les accions per dinamitar el camí que s'anava
gestant. Quatre dies després de l'acte de l'EPPK,

63 ex-preses van
assumir l'any 2014
davant la premsa "tota
responsabilitat pel que
fa a les conseqüències
del conflicte"

Aquell mateix any, el
jutge Ismael Moreno
va citar a declarar
els membres de la
Comissió Internacional
de Verificació

el magistrat de l'Audiència Nacional Eloy Velasco
-exdirector general de Justícia de la Generalitat
Valenciana durant els governs d'Eduardo Zaplana
i Francisco Camps-, ordenava l'arrest de vuit dels
advocats que estudiaven amb l'EPPK el sistema
d'excercació que, com havia acceptat el mateix col·lectiu,
es realitzaria de "manera legal, esglaonada, mitjançant
compromisos individuals i en un temps prudencial". Sota
l'acusació que els lletrats actuaven d'enllaç entre l'organització
armada i els seus presoners, s'avortava una interlocució
fonamental per desbloquejar la situació dels reclusos.

També en aquesta línia, el jutge de l'Audiència
Nacional Ismael Moreno va citar, el febrer de
2014, els membres de la Comissió Internacional
de Verificació (CIV), que un mes abans havien com-
paregut a Bilbao per anunciar que ETA havia sege-
llat una quantitat determinada d'armes i explosius.
Per aquest grup d'experts, constituït el 2011, això
representava l'avantsala del desarmament complet

Manifestació
en solidaritat
amb els joves
d'Altsasu
/ DABID
(EKINKLIK)
@Ekinklik

Manifestació per
l'apropament
dels presos l'any
2019 a Bilbao
/ DANIEL BLANCO
(ARGIA)
@argia

de la banda. Des de cercles mediàtics més reacci-
onarís es va acusar la CIV de col·laborar amb ETA
i es va comminar els seus representants a identi-
ficar les persones amb qui s'havien trobat.

Aquesta ofensiva va venir seguida d'arrestos
d'activistes que ja estaven desmobilitzats i, nova-
ment en el terreny judicial, la decisió de l'Audièn-
cia Nacional espanyola i el Tribunal Suprem de
rebutjar la decisió marc de la Unió Europea que
exigia que els estats acumulin les penes de presó
als condemnats a dos països diferents, cosa que
afectava alguns membres d'ETA.

Sense oblidar, per l'enorme repercussió política
i social, els coneguts com a "fets d'Altsasu", arran
de la batussa que vuit joves d'aquesta localitat na-
varresa van tenir amb agents de la Guàrdia Civil
de paisà la nit del 26 d'octubre de 2016. Aquests
incidents, que van dur la jutgessa Carmen Lamela
a ordenar l'ingrés a presó de sis d'ells i el Tribunal
Suprem a imposar-los penes de fins a nou anys de
presó, evidenciava altre cop l'estratègia de l'Estat
d'erosionar el procés de pau.

Només així s'explica també l'operació que, el
desembre d'aquell 2016, la Guàrdia Civil i els

“ ”

TERESA TODA, PORTAVEU DEL
FÒRUM SOCIAL PERMANENT“Hem de portar a les
institucions la dinàmica
de convivència que ja
es viu als pobles”/ XAVI BOSCH
@xaviBLL

Xavi Bosch | @xaviBLL

La política d'allunyament té els dies comptats?

La situació política al País Basc s'ha capgirat, ja res justifica l'allunyament dels presos de casa seva. Però, encara ara, llegim interlocutòries de l'Audiència Nacional (AN) que fan referència a persones pertanyents a ETA. I jo penso: “A veure, senyor, que fa tres anys que no existeix!”. La situació ha canviat moltíssim, però no podem preveure el futur o el que podria passar si el govern de Madrid canviés de signe polític. De moment, sembla que sí: la política d'allunyament s'està acabant. En aquest camí, esperem que hi intervingui la transferència de la gestió de les presons que s'ha de materialitzar en els mesos vinents. Nosaltres insistim que tots els presos han d'estar aquí. És fonamental que el procés de reintegració social es pugui completar al seu entorn, on la gent té un suport material, emocional i laboral.

S'estan apropant presos, però, alhora, se segueix aplicant una política penitenciària d'excepció...

La dificultat ara està en com es fa la progressió de segon a tercer grau, o fins i tot de primer a segon grau. Algunes juntes de tractament de les presons estan posant traves purament ideològiques a la progressió de graus. També ho fan algunes sales, jutges i jutgesses de l'AN, que estan encara en paràmetres de confrontació armada d'un passat que ja no existeix, o de venjança.

El Col·lectiu de Presos i Preses Polítics Bascos ha fet prou autocrítica?

Crec que s'han fet passos molt importants. Als escrits personals que

cada pres i presa està presentant a les presons per l'evolució de grau queda molt clar el reconeixement del dolor causat i crec que són passos importants, juntament amb la voluntat de contribuir a un procés de pau que sigui digne i complet.

“Algunes juntes de tractament de les presons estan posant traves purament ideològiques a la progressió de graus”

Quina és la gran assignatura pendent?

Enfortir els consensos actuals, continuar la feina que fa el Fòrum Social Permanent de teixir xarxes subjacents que no es veuen, però són molt importants. Cal donar l'atenció adequada a les víctimes que fins ara no s'han visibilitzat, sobretot a la gent que ha patit tortures, una qüestió gravíssima i terrible. Després, tractar de mirar cap a un futur diferent. Hi ha una

batalla pendent que és la que s'anomena del *relat*. Però potser hauríem de parlar en termes d'una convivència que ja es nota a la societat civil. Als pobles petits ja no hi ha la tensió que hi havia fa uns anys, la gent fa temps que viu més tranquil·la i parla més entre diferents. Hem de fomentar això a escala local, mantenir-ho i portar aquesta dinàmica a totes les institucions.

Quins són aquests consensos necessaris?

És molt important acceptar que cap conflicte té un únic relat, i aquest tampoc. Hi ha molta tendència a simplificar-ho en *bons* i *dolents*, mentre hi ha moltes gammes de grisos. Això faria que tothom estigués predisposat a participar i parlar. A més, aquest conflicte ha tingut i té unes arrels polítiques que encara reclamen una solució. ●

serveis interiors francesos van realitzar a la localitat de Luhuso (el País Basc del Nord) per detenir cinc coneguts pacifistes que participaven del segellat i inventariat de la munició d'ETA. Igual que en anteriors situacions, els arrestos van ser utilitzats per l'aleshores ministre de l'Interior espanyol, Juan Ignacio Zoido, com a base per acusar aquests voluntaris -impulsors dels Artesans de la Pau que farien possible el desmantellament dels arsenals- de formar part d'ETA. També llavors, nombrosos partits i institucions basques van expressar el seu estupor per

La Guàrdia Civil i la gendarmeria francesa van detenir cinc pacifistes que feien el segellat i inventariat de la munició d'ETA

l'actuació policial, que arribava només quinze dies després que l'organització armada hagués manifestat la voluntat de “deixar en mans de la societat civil el procés d'inutilització de les armes”.

Amb tot i aquestes operacions policials, el 8 d'abril de 2017, un nodrit grup de voluntaris d'Artesans de la Pau i Bake Bidea van fer possible el Dia del Desarmament a Baiona, en què la CIV i la gendarmeria francesa van certificar sobre el terreny les armes lliurades per ETA. Com és conegut, fruit d'aquella jornada històrica el 4 de maig va tenir »

/ EKAITZ
ZILARMENDI
@ekaitZilarmendi

“ ”

AMALUR ÁLVAREZ, PORTAVEU DE LA PLATAFORMA CÍVICA GURE ESKU DAGO

“La clau és fomentar el diàleg per empènyer cap a la solució del conflicte”

À. R. | @AlexRomaguera

En la perspectiva que donen deu anys d'absència d'ETA, quina anàlisi fas?

Nosaltres vam sorgir el 2013 per explorar la via pacífica i democràtica que s'obria per resoldre el conflicte. Crèiem necessari impulsar-la d'acord amb aquests principis i aprofundir en el paper de la població com a agent de canvi social. És un treball que ha avançat molt després d'un llarg aprenentatge.

Amb tot i aquest esforç, l'Estat espanyol es manté en l'immobilisme. Com se supera aquest escull?

La clau és fomentar el diàleg perquè, entre tots, empenyem cap a la solució del conflicte. Queda molt per recórrer en termes de pedagogia, és cert; però l'empoderament civil ens fa ser optimistes, tant per evitar que l'Estat condicioni la voluntat de la majoria

de sanar les conseqüències que hem patit a causa de la violència, com per construir un País Basc on tothom convvisqui de forma democràtica.

Quin altre repte destacaries?

Sens dubte, compaginar l'agenda social amb la política, perquè així com nosaltres plantejem escenaris a llarg termini, les forces polítiques estan instal·lades en el curterterminisme i els cicles electorals.

La tasca de Gure Esku

Dago (És a les nostres mans) és abordar les arrels del contenciós. La població i les institucions estan alineades pel que fa a aquesta voluntat?

Cada vegada més sectors reclamen tenir eines per solucionar les qüestions que ens afecten com a poble. Ara per ara, i fruit d'aquest treball pedagògic, gairebé un 80 % de la societat ja és partidària de decidir el futur del País Basc sense ingerències i en plena llibertat.

Quina estratègia ha de permetre exercir aquest dret?

Nosaltres hem de continuar enfortint el muscle social compromès amb aquest desig. I després, naturalment, l'Estat ha de facilitar els instruments per fer-ho possible. Si vol exhibir-se com un estat democràtic, tard o d'hora no tindrà altre remei que oferir-los. L'important és

que, dins del País Basc, ja hem posat la mirada en el futur. Perquè, si bé el passat ens obliga a construir una memòria inclusiva, estem en la fase d'emprendre accions perquè les institucions es moguin i puguem exercir l'autodeterminació.

Les consultes populars que vau convocar en diversos municipis i l'actual recollida de signatures van en aquesta línia?

Ajuden a evidenciar l'aposta majoritària del poble per decidir el seu futur. Una demanda que, com s'ha comprovat, Catalunya i altres pobles també han posat sobre la taula els darrers anys i que, si no es materialitza amb una entesa entre les parts, al final s'acaba canalitzant de forma unilateral i amb una posterior negociació. Aquest és l'horitzó que, amb el pas del temps, més sectors han acabat compartint. ●

» Il·loc la Conferència de Kanbo, on sense la presència de cap autoritat espanyola, ETA va anunciar formalment la seva dissolució.

Així és com han transcorregut aquests deu anys sense violència, durant els quals l'intent de l'Estat espanyol de bloquejar el procés de pau ha conviscut amb les dinàmiques civils que han fet possible la desaparició d'ETA i el fet que la societat pugui avançar a poc a poc cap a la reconciliació i la normalització polítiques. Un camí en el qual ha sigut decisiva la perseverança de les *zubiegileak* (constructores de ponts) a l'hora d'habilitar espais perquè la ciutadania debati sobre les ferides que ha generat el conflicte i les vies per resoldre'l de manera democràtica.

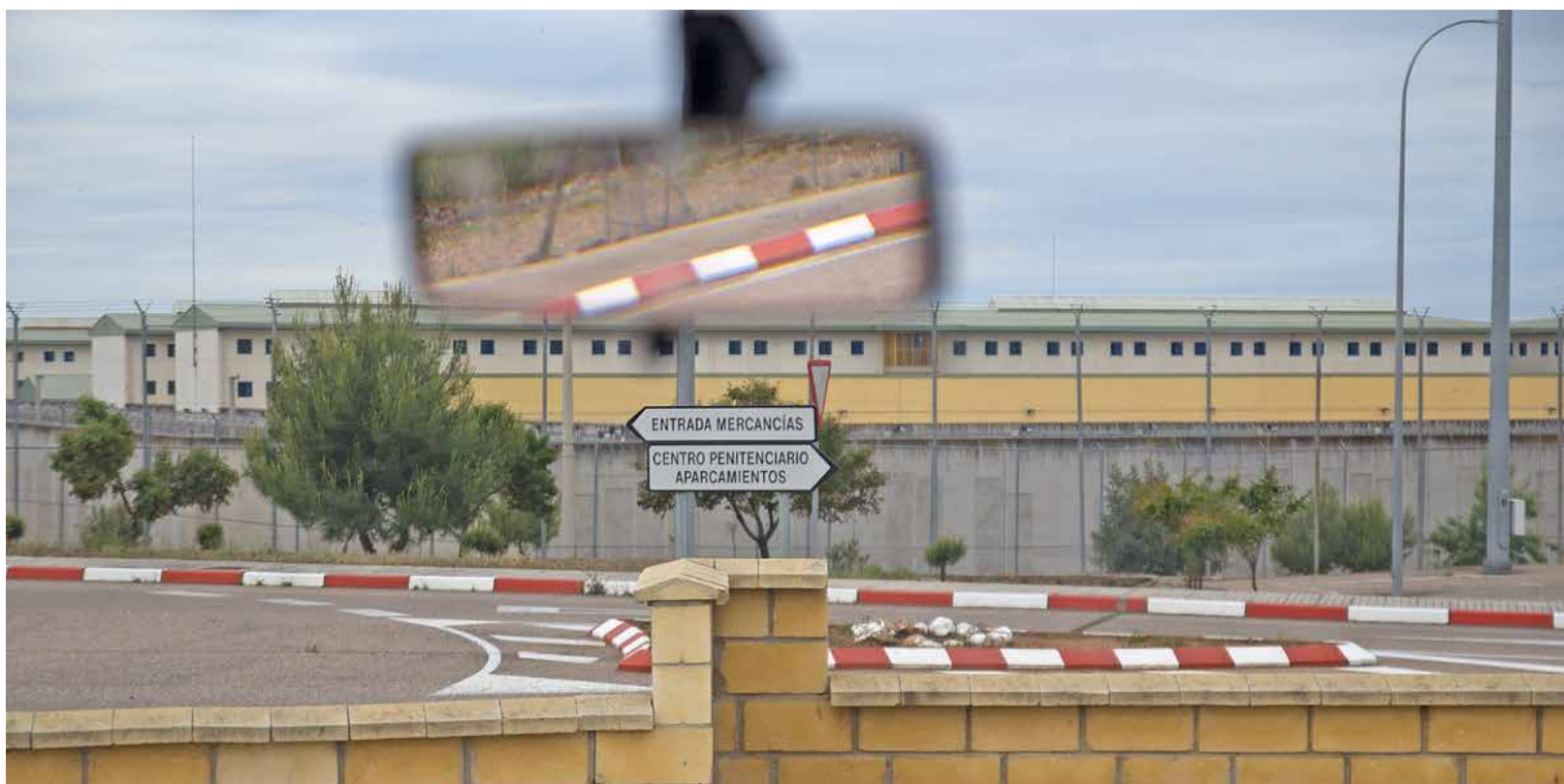
Passada una dècada, els avenços sembla que comencen a donar fruits, però també persisteix

Les “constructores de pau” han habilitat espais perquè la ciutadania debati sobre les ferides que ha generat el conflicte

l'obstinació de l'Estat i els seus aparells a recórrer al mantra d'ETA per entelar el procés de pau. N'és una prova l'arrest de tres persones l'octubre de 2019 a qui l'Audiència Nacional espanyola acusa d'estar vinculats a un zulo d'explosius que ETA havia abandonat fa més d'una dècada al municipi alabès d'Arraia-Maeztu. O la mateixa operació que ha posat els joves d'Arrotxapea en el punt de mira com a presumptes integrants d'una inexistente “escissió d'ETA”. Un guió que, tot i el temps transcorregut, continua sent l'arma llancívola amb què l'Estat espanyol pretén dividir la societat basca, que, malgrat això, es manté determinada a deixar enrere la violència, propiciar espais de concòrdia i reclamar les eines necessàries per decidir amb llibertat el seu futur polític. ●

DISPERSIÓ: LA FERIDA QUE NO ACABA DE CICATRITZAR

Malgrat el lent procés d'acostament de preses al País Basc iniciat l'any passat, encara es mantenen una sèrie d'engranatges jurídics i legals dissenyats per estirar al màxim l'estada a la presó d'aquest col·lectiu

Imatge des de l'interior d'un dels vehicles del col·lectiu de solidaritat Mirentxin / IKER OÑATE @argia

Carles Masià Serra | @chmasia

Han hagut de passar deu anys des de la treva indefinida d'ETA (2011) i tres des de la seva dissolució (2018) perquè l'Estat espanyol mogui fitxa. Els primers acostaments de preses van començar a principis de l'any 2020, després de la formació del govern del PSOE i Podemos, però es van encallar arran de la pandèmia de la COVID-19. Al juny, es va iniciar un degoteig de tres o quatre apropaments setmanals que es manté fins avui.

Si actualitzem el mapa de la dispersió, en línies generals, més de la meitat de preses estan recluses a les comunitats del voltant del País Basc, mentre que una cinquantena ja són a les quatre presons de Zaballa, Martutene, Basauri i Pamplona. Encara queda, però, més d'una vintena de recluses complint llargues condemnes a centenars de quilòmetres de casa seva. Precisament, una de les més veteranes és la veïna de Granollers Lola López Resina (70 anys), empresonada a Brieva (Àvila).

Més enllà del vector geogràfic, hi ha altres moviments. Darrerament, la Secretaria General d'Institucions Penitenciàries està modificant un altre factor d'excepcionalitat, la classificació permanent de les preses en primer grau. Aquest règim de vida implica dinou hores de cel·la, limitació d'activitats i control de comunicacions. Així, moltes de les preses reagrupades han passat fa poc al segon

grau -el règim ordinari-, requisit previ per obtenir permisos i la llibertat condicional.

Mesura de venjança

Els canvis recents han suposat un alleujament per a les famílies afectades, acostumades a haver de recórrer distàncies enormes per fer visites de quaranta minuts. És el cas de Txusa Etxandia, mare del pres Egoitz Coto. El passat mes de desembre, el seu fill va ser traslladat des de Granada (a 855 quilòmetres del seu domicili), on complia la condemna de 22 anys, fins a El Dueso (Cantàbria), a una hora de cotxe de Bilbao.

Amb tot, Etxandia no oblida que Egoitz ha estat disset anys i mig en primer grau. Ara es troba en règim ordinari, però encara no ha disposat de cap permís, malgrat haver complert amb escriure tres quartes parts de la condemna. "Ens diuen que els nostres fills no són presos polítics. Llavors, per què els apliquen lleis d'excepció? Si fessin el que marca la legislació ordinària, l'Egoitz ja faria tres anys i mig que seria al carrer", subratlla Etxandia. Als seus 68 anys, s'ha desplaçat a presons d'arreu de la Península en funció del destí del seu fill. Té clar que la dispersió "és una mesura per venjar-se de les preses i els familiars. Per què la meva neta, que té 8 anys, ha hagut de baixar a Andalusia cada quinze dies des que va néixer?".

Són reflexions compartides per Begoña Oribe (67 anys), mare de Karmelo Lauzirika, empresonat des de 2005. Arran de l'allunyament, havia de viatjar més de mil quilòmetres per carretera fins a Puerto de Santa María (Cadis), "coneguda com a presó d'extermini, per les seves males condicions", recorda. Després d'estar-se uns anys a Castelló, el desembre de 2020 Lauzirika va ser apropiat a Zaballa (Àlaba), on haurà de complir condemna fins al 2028.

Una altra demanda de les famílies és que les persones majors de 70 anys i les que tenen malalties greus i incurables puguin gaudir de la semilibertat o acabar de complir la condemna a casa. Es tracta de dues mesures previstes legalment, però que l'Estat no s'ha plantejat ni durant la crisi sanitària de la COVID-19.

Preses d'ultramar

Al llarg de les tres darreres dècades, el mapa de la dispersió ha anat canviant: de les més de 700 preses de l'any 2011 s'ha passat a les 210 actuals. Pel camí també hi va haver un debat dins del col·lectiu de preses polítiques basques (EPPK) sobre com afrontar el nou horitzó. No va ser fins al 2017 que es va assumir un marc de sortida dins de les possibilitats que oferia el marc legislatiu actual, entenent que no es donaven les condicions per aconseguir l'amnistia.

La dispersió de les preses basques en presons i mòduls diferents, així com el seu allunyament »

» geogràfic, ha anat evolucionant en funció de la intensitat del conflicte entre ETA i els estats espanyol i francès. A principis de la dècada dels vuitanta, la majoria de recluses s'agrupaven a Herrera de la Mancha (Ciudad Real). El 1987, els governs socialistes de Felipe González i François Mitterrand van iniciar la primera onada de dispersió.

A partir de 1989, després del trencament de les negociacions amb ETA a Algèria, l'Estat espanyol va endurir el to i va enviar preses a les illes Canàries, Ceuta, Melilla i les Illes. El 1998, en el marc del Pacte de Lizarra-Garazi i el procés de pau, ETA va decretar una treva i es van produir converses amb el govern del Partit Popular. En aquest context, les preses d'ultramar van tornar a la Península.

Engranatges d'excepció

Amb el canvi de segle, l'Estat activa la maquinària judicial contra l'independentisme basc, que culmina amb la il·legalització de Batasuna l'any 2002, un cop aprovada la llei de partits. En l'època del "tot és ETA" es va anar bastint una arquitectura legal i jurídica "pensada per allargar les penes i oferir

Es va bastir una arquitectura legal per "oferir un horitzó de desesperança a les condemnades", diu Txema Matanzas

Un canvi important serà el traspàs de les competències penitenciàries al govern basc el proper 1 d'octubre

un horitzó de desesperança a les condemnades", en paraules de l'advocat del col·lectiu de preses Txema Matanzas. A efectes pràctics, ha suposat condemnes de quaranta anys, anul·lació dels beneficis penitenciaris i haver de complir més de trenta anys de reclusió per accedir al tercer grau.

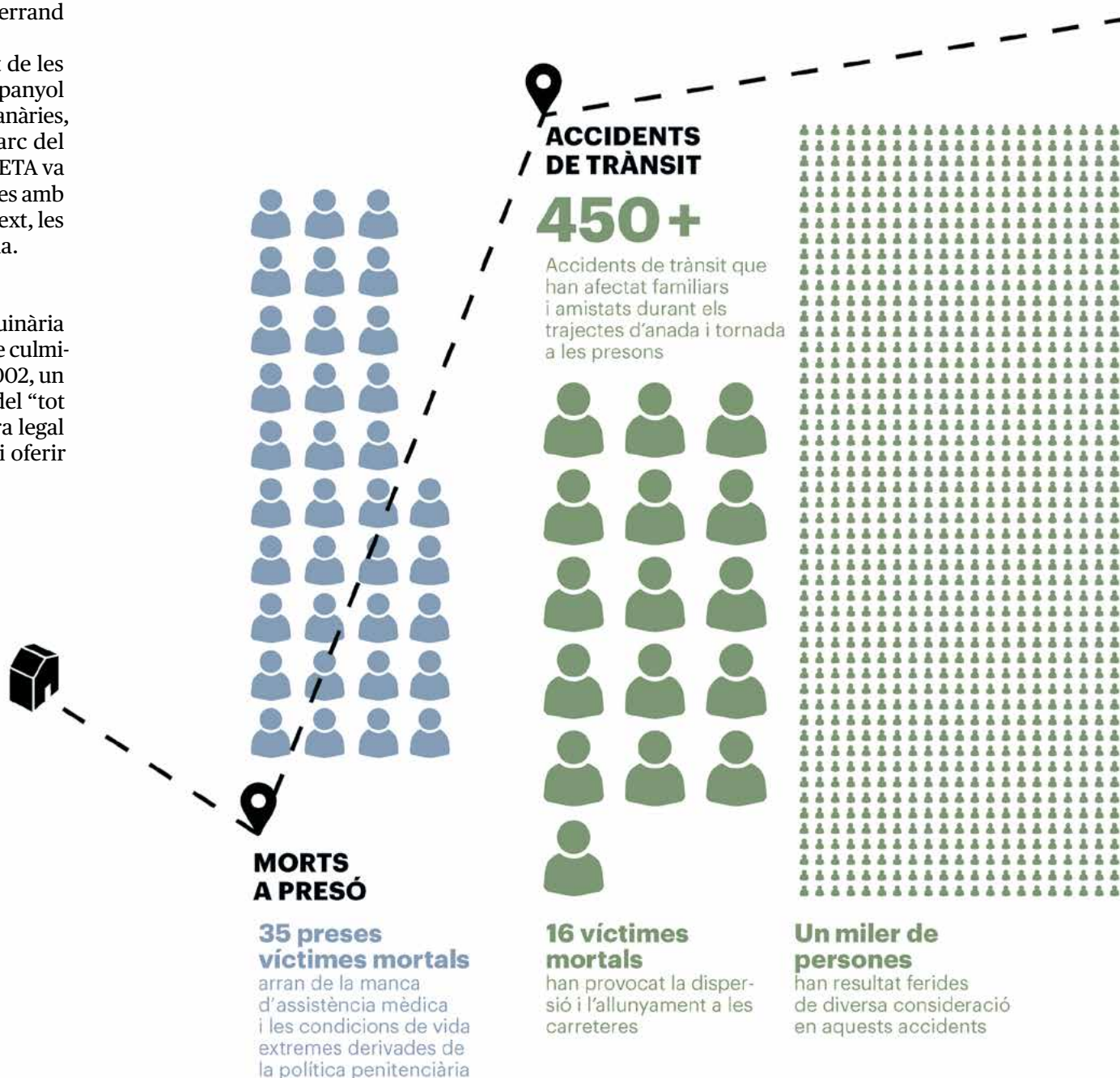
Abans, l'any 1995, el nou codi penal havia eliminat les redempcions per feina i estudis de l'anterior redactat de 1973. Més tard, es va aprovar la llei 7/2003, "per al compliment íntegre i efectiu de les penes" que, en els casos de terrorisme, va elevar fins als quaranta anys el límit d'acumulació de penes i dificultava entrar en el règim ordinari. A més, es va crear el Jutjat Central de Vigilància Penitenciària, vinculat a l'Audiència Nacional espanyola, de manera que, a partir d'aquell moment, les redempcions ja no depenien dels tribunals de cada demarcació. També es van introduir articles que obligaven les preses a acreditar l'abandonament de l'activitat armada i col·laborar amb les autoritats, així com algunes mesures que perjudiquen el col·lectiu, com la d'excloure la

Universitat del País Basc de les institucions que podien impartir docència a la presó.

D'altra banda, cal esmentar dues argücies legals més. La primera és la doctrina Parot, una via per trencar la manera de comptar les redempcions i fer que es tingués en compte la suma total de penes, en lloc del màxim legal de trenta anys. El govern espanyol va començar a aplicar-la el 2006 quan es va adonar que un grup de preses amb condemnes llargues estaven a punt de ser alliberades. Finalment, el Tribunal Europeu de Drets Humans va derogar-la l'any 2013.

En segon lloc, el 2008 la Unió Europea va aprovar una directiva per tal d'homologar totes les sentències dels estats membres. Això, de retruc, implicava que una seixantena de preses condemnades per l'Estat francès podrien acumular les penes pendents a l'Estat espanyol i ser excarcerades abans. A última hora, però, la transposició de la normativa europea que el govern va fer mitjançant dues lleis (7/2014 i 23/2014) va introduir una excepció per a fets d'abans de 2011, és a dir, tots els d'ETA.

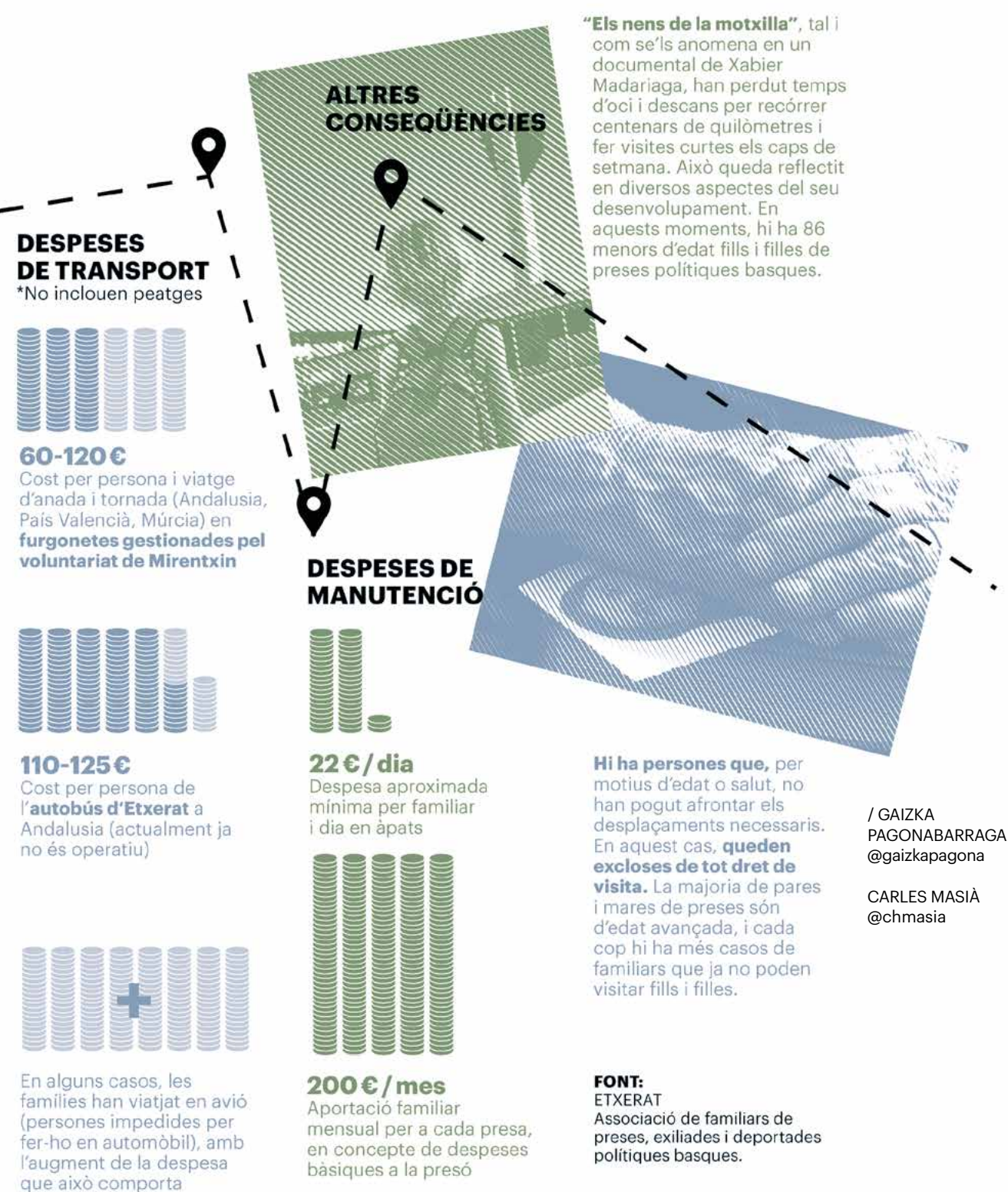
EL COST DE MÉS DE 3 DÈCADES DE DISPERSIÓ

L'escenari de la presó autonòmica

Mentre es van produint moviments, el col·lectiu de preses afronta l'obtenció de permisos i altres mesures d'excerceració. Segons Matanzas, per avançar caldria derogar la legislació implantada el 2003 o, com a alternativa, "aplicar-la de manera més flexible per mitjà de l'article 3 del Codi Civil, tenint en compte que les lleis s'han d'adaptar al context de cada moment. Si no, la gent es pot acabar morint a la presó".

La darrera peça del tauler serà el traspàs de les competències penitenciaris a la Comunitat Autònoma Basca, la segona a assumir-les, després de Catalunya (1983). A partir de l'1 d'octubre, la gestió de les presons dependrà del nou departament autonòmic, però l'Estat continuarà tenint l'opció de bloquejar els avenços per mitjà del jutjat adscrit a l'Audiència Nacional. D'alguna manera, es pot generar un escenari semblant al dels presos polítics catalans de l'1-O, on les juntes de tractament proposen permisos, però l'última paraula la té el Tribunal Suprem. ●

Solidaritat en ruta

A mesura que l’allunyament esdevenia estructural, també van sorgir iniciatives solidàries per atenuar la càrrega que havien de suportar les famílies. Una d’aquestes és Mirentxin, col·lectiu que gestiona viatges en furgoneta perquè cap familiar ni cap pres es quedi sense visita. La idea va néixer fa divuit anys, quan un grup es va organitzar perquè una dona anomenada Mirentxin pogués anar a veure la seva parella a la presó. Els viatges es coordinen amb el col·lectiu de familiars Etxerat i grups de voluntaris per territoris, i es financen gràcies a donacions i activitats pròpies. L’objectiu és reduir les despeses i millorar les condicions de seguretat i confort

durant els trajectes a les presons, ubicades fora dels nuclis urbans i mal connectades amb el transport públic. Per això, en cada furgoneta hi ha dos xofers que fan torns, de manera que les familiars no han de conduir i poden descansar fins que arriben a les portes de la presó, a primera hora del matí. Un dels voluntaris del col·lectiu, Gari, explica que iniciatives com Mirentxin suposen una alenada d’aire fresc per a les famílies: “Tu només has de conduir dos o tres cops l’any, però per a elles, els viatges són part de la seva vida quotidiana”. Arran de la pandèmia, van haver d’estar uns quatre mesos sense activitat, fins que al juliol van reprendre els desplaçaments amb aforament reduït i altres mesures. Amb vista al futur immediat, continuaran donant servei segons les necessitats de les familiars, tant si les preses estan lluny, a prop o dins del País Basc: “Mirentxin només desapareixerà el dia que alliberin l’últim pres”, assegura Gari.

Participa de la transició ecològica!

T’ho expliquem a
nexe.coop

Cinta Tort,

activista

“L’obsessió per tenir un cos que ha d’encaixar és una eina de control i de fer diners”

Text: Elena G. Ruiz | @eguardiolaruiz
Fotografia: Elena Bulet | @elenabulet

Activista en l'àmbit de l'art, mestra i veïna de Torrelles de Llobregat (el Baix Llobregat). Es reivindica des de la perifèria. Des de fa tres anys, visibilitza la seva experiència amb els trastorns de la conducta alimentària (TCA) amb el seu art, a les xarxes socials i amb xerrades a diferents entorns: des de centres de tractament fins a espais de lleure i de reivindicació social. Una experiència que conviu amb ella des de fa dotze anys. Li incomoda la terminologia i les pràctiques del sistema mèdic per abordar i acompanyar-los, perquè les considera estigmatitzadores i infantilitzadores. Amb ella ens endinsem en aquest univers invisibilitzat, però compartit per moltes.

Una experiència de trastorn de la conducta alimentària (TCA) no arriba d'un dia per l'altre. Hi ha un punt d'inflexió?

Jo em transporto a quan tenia 12 anys (ara en tinc 25) i tenia un cos gras. No ho passava bé quan anava a comprar roba o em relacionava amb la gent. Per mi va ser clau quan vaig decidir modificar el meu cos i li vaig dir a la meua mare que em volia aprimar, perquè sentia malestar i que no encaixava. Aprimar-me em portava a pensar-me feliç i a adquirir un èxit social. Però, per fer-ho, havia de canviar els meus hàbits d'alimentació, i vaig començar a fer esport i a restringir-me: menjar menys, eliminar molts aliments... I tot això va anar a més. L'augment de les restriccions em va portar a unes obsessions que van fer que no establís una bona relació amb el menjar, ni amb mi mateixa, perquè no implicava acceptar-me, ni comprendre que hi ha un gran ventall de diversitat corporal. A més, quan vaig començar a aprimar-me, vaig rebre tot un reforç positiu per part del meu entorn que va fer que les conductes restrictives anessin a més. Jo era molt bona estudiant i molt treballadora amb tots els objectius que em posava. Amb això també ho vaig ser. I va començar a prendre molta presència en la meua quotidianitat, com una obsessió que em pertorbava.

La medicina clínica parla sobre els TCA o els desordres de l'alimentació. Com s'arriba a aquesta terminologia?

L'altre dia vaig fer una xerrada i reflexionava entorn d'això. Em deia: “Vinc a parlar-ne, però no sé quines paraules em serveixen. *Trastorn de la conducta alimentària* no m'agrada. Desordres de l'alimentació? Són paraules que tenen molta càrrega, molt d'estigma. Són molt capacitistes i generen molta infantilització. A mi em costa anomenar-me des de “he tingut trastorn d'afartament”. Em sento millor si dic: “He tingut conductes relacionades

amb el trastorn d'afartament”. Poso més l'enfocament en la pràctica. Em costa anomenar-me per tot el que implica perquè, en el moment que utilitzes aquests termes, el món et mira d'una manera concreta. Hi ha tot un imaginari i mites col·lectius molt forts entorn els TCA.

Quins mites i imaginaris?

Per mi, el *topicazo* és creure que hi ha un cos que és el de la persona amb un desordre alimentari (l'anorèxia), que és esquelètic. L'anorèxia és *el trastorn*, tota la resta sembla que no existeix. I m'adono que fins i tot jo tinc molt a dins aquesta idea. Fa poc, vaig fer una xerrada en un centre de tractament de TCA on hi havia cossos molt diversos. I em deia: “Clar, és que la realitat és aquesta, però sempre m'estan dient una altra cosa”. Si ets grossa i expliques que tens un TCA i conductes restrictives, desquadra i ningú et creu. Hi ha tot un imaginari construït molt concret. A més, sembla que en segons quins entorns, sobretot els més polititzats, no existeixin. Però quan poses el tema sobre la taula, veus que moltes persones han viscut alguna experiència relacionada.

Però ningú en parla.

Totalment d'acord, ningú en parla. A més, quan et diuen que algú proper ho està vivint, es tendeix a negar i s'interpreta com una ximpleria, que no pot ser, i que ja et passarà. La frase: “Deixa-la, el que vol és cridar l'atenció” és molt problemàtica. Si algú està cridant l'atenció, és que potser té alguna cosa a dir. Ara que he estat treballant amb infants, ho he vist molt. Les adultes tendim a no fer cas dels avisos, per negació. Però si algú crida l'atenció és perquè alguna cosa dins seu trontolla, no?

Quines paraules et serveixen per explicar sobre la teva vivència?

A mi em serveix dir que tinc una mala relació amb el menjar perquè tinc una mala relació amb el

meu cos. I tenir una mala relació amb el meu cos m'implica voler-lo modificar constantment. I això passa per l'alimentació. A totes hores ens venen que el nostre cos ha de ser millor i que, per ser-ho, ha d'estar prim. La primor és una conseqüència d'èxit i de reconeixement social. Et fa encaixar, tot i que això no vol dir que estiguis bé. Però ens han fet creure que primes som més felices i hi ha tot un reforç social que ho avala: per comprar roba i vestir-te, per lligar, per trobar feina... A mi, la gent em felicita quan m'aprimo. Vaig sortir del confinament amb cinc quilos menys, una conseqüència de què vaig estar molt malament. Però tothom em deia que em veia molt guapa i em felicitava. Aquest premi et dona poder. La cosa canvia quan t'engreixes. Engreixar-se no dona reconeixement social. En aprimar-me a l'estiu, em vaig engreixar a la tardor. Però ningú no em va dir: "Tia, que guapa estàs!" I això és molt problemàtic.

Els TCA tenen a veure amb la gordofòbia?

Completament. Desvincular els TCA de la gordofòbia és una cagada. I es fa constantment. La cultura de la primor és possible perquè vivim en un sistema gordofòbic que et nega si ets grassa. A més, promou molta gordofòbia interioritzada. Des del sistema mèdic tampoc es contempla. De fet, en el procés de recuperació d'un TCA et miren l'índex de massa corporal (IMC) i se't premia quan estàs al normopès. Què és un pes normal? Basant-se en què? La medicina és molt gordofòbica i, per mi, cal que es desvinculi l'obsessió per un pes determinat del procés de recuperació.

Sovint es parla que la dieta i les conductes restrictives són la porta d'entrada als TCA. La línia sembla fina. Què genera la restricció en un context social obcecat pels cànons de bellesa?

Tot allò que sigui restrictiu em sembla una mala jugada pel nostre cap. Perquè et comences prohibint una cosa i la llista va augmentant, i això costa de controlar. Les petites prohibicions condueixen a petites obsessions i a no viure ni menjar amb plaer.

“ ”

Les petites prohibicions condueixen a petites obsessions i a no viure ni menjar amb plaer

Necessitem recuperar els nostres cossos i el plaer, i permetre'ns viure i compartir des dels malestars

Òbviament, no es pot parlar per tothom, però jo vaig començar a viure tot això a partir de les restriccions. Els últims dotze anys, la restricció sempre em torna, m'apareix. Per mi, té molt a veure amb el control. Quan me'n vaig de vacances, per exemple, perdo el control i em preocupa no saber què menjaré. Socialment, interessa, perquè ens volen tenir controlades. I la manera més fàcil que té el sistema de controlar-nos és que ho fem nosaltres mateixes.

Al sistema li interessa que ocupem poc espai?

Per descomptat. A més, econòmicament, genera molts diners: en la indústria farmacèutica, la de la bellesa, l'alimentària, la de les institucions i centres privats que porten aquests tipus de tractaments... L'obsessió per tenir un cos que ha d'encaixar és una eina brutal de control i de fer diners. Hi ha moltes indústries que s'estan enriquint a costa de què vulguem modificar els nostres cossos constantment.

Cal desmitificar el cos prim com a ideal de felicitat?

Sí. El problema no és el cos prim en si, sinó tot el que hi ha construït al voltant, perquè sembla que tots els altres no siguin vàlids. Per mitjà d'aquesta idea s'estructuren moltes violències. Al cinema, per exemple, la gorda fa el paper de gorda, amb tots els mites associats. Als llibres de text també es veu molt quins referents tenim. Als anuncis i a tot arreu. Cal que qüestionem la imatge tota l'estona i desfer-nos d'aquesta necessitat insaciable de modificar el nostre cos per ser i estar millor. Això, ens ho creiem, i després no sabem què fer-ne.

Com s'aborden els TCA?

Es tendeix molt a culpabilitzar i individualitzar el conflicte en la persona, se la fa responsable i en part sembla que és alguna cosa que ha triat, que ha volgut. Però el que vivim en relació amb els TCA és sistèmic. Les mirades culpabilitzadores no acompanyen i et fan sentir molt sola. Es culpabilitza i castiga molt, però no s'acompanya. Hi ha moltes pràctiques normalitzades rere la cultura dels dejunis intermitents i de les restriccions, que s'emmasquen molt fàcilment, i això fa que no ho abordem col·lectivament. A més a més, en els processos de tractament et donen pautes alimentàries i no tens poder de decisió. No vull que es malinterpreti, però jo m'he trobat amb què els meus gustos personals no es contemplen. Si a mi no m'agrada la llet, per què me n'han de fer prendre? No dic que no es necessiti un acompanyament i ajuda, però crec que sovint, a les persones *malaltes*, se les infantilitzen i desposseeix, i això per recuperar-se i estar bé no ajuda. A la primera consulta, a la qual vaig entrar amb 14 anys, recordo que el psiquiatre em va dir: "Per què plora el nadó?". Jo no soc professional mèdica i no tinc una resposta a com s'han de fer aquests tractaments, però a aquest psiquiatre no hi vaig tornar. A més, crec que els processos i els espais de recuperació són molt freds. Fins i tot tenen un punt carcerari. Això fa que t'incrementi la sensació d'estar malalta, que tens un problema que t'has buscat tu i que t'has d'apanyar.

Es tendeix a desposseir i controlar la persona que ho està vivint?

Sí, i que s'estigui sempre pendent de tu i se't miri des d'aquí no ajuda gaire. Jo he viscut molt control

i necessitava parlar-ne. Volia que el llibre *Habitar mi cuerpo servís* d'alguna cosa, que arribés d'alguna manera i remogués. I fer explícit, sobretot en les persones que ho poden estar vivint, que parlar-ne és sanejador. Hi ha molt tabú i et fa sentir molt sola. I amb *467 grams* necessitava fer visibles algunes pràctiques que havia utilitzat i parlar-ne. Vaig trigar dos mesos a publicar-ho, perquè no ho tenia clar. Al final, parlo de pràctiques que són molt autodestructives i em feia por donar idees. Però va arribar a molta gent i va generar coses molt fortes. Per una banda, per prendre consciència respecte al tema i poder dir que això passa. I després, perquè moltes persones em van dir que havien fet el mateix que jo.

Destapar tabús obre la possibilitat que més persones en parlin?

Totalment. A més, serveix per adonar-te que, això que vius, que has fet, no només té a veure amb tu, sinó que hi ha moltes persones que estan amb el mateix. Aquí està tota la potència d'això que diem que "el que és personal és polític". Polititzar un malestar que és col·lectiu ens permet col·lectivitzar processos. Tant per a persones que viuen el malestar com per a les que no, que es poden responsabilitzar de qüestions que potser no s'havien adonat. Moltes vegades s'aborden els TCA com a bolets, com si fossin casos aïllats, però tenen a veure amb una estructura. I cal que ho posem sobre la taula ja, per responsabilitzar-nos-en col·lectivament.

Llavors, l'art té un paper sanejador en tot el teu procés?

La pràctica i experiència artística m'ha anat molt bé. Perquè és un espai lliure i és un plaer, com menjar. I em va servir per començar a posar sobre la taula coses que em passaven. Abans tenia moltes dificultats per parlar, em feia molta vergonya. L'art ha estat una via d'escapament. En el moment que ho comparteixes, veus que la *moda* és col·lectiva i, tot i que també és un *topical* de frase, t'adones que no estàs sola. Per mi, ha estat molt important adonar-me d'això, m'ha ajudat. Parlar en primera persona, des del cos, és fer política. La tendresa és revolucionària i molt necessària per tombar tots aquests malestres.

El cos pot ser un espai de trobada?

Per mi, sí. I quan els mals, les pors, es col·lectivitzen, fan menys mal, menys ferideta. En experimentar amb el cos, hi ha moltes coses que se'n van. Necessitem moments així, de recuperar els nostres cossos i el plaer, i permetre'ns viure i compartir des dels malestres. També crec que és important que respectem els processos de cadascuna, perquè si no, ens podem generar molta pressió. Hem d'anar amb compte amb les típiques frases de: "T'has d'estimar més". Estimar-se no és una cosa fàcil de fer i no només depèn de tu. A vegades, sembla que oblidem al capitalisme i al patriarcat en això, i, sobretot, qui pateix sobre el cos som les *ties* i les dissidències. Qui no hi encaixa. ●

extern i molta alarma. Crec que els TCA s'acompanyen i es miren d'una forma molt tancada. Per mi, és una cosa que mai m'ha desaparegut del cap, que crec que m'acompanyarà sempre, fa dotze anys que hi convisc. Les mirades compassives, controladores, que no confien... no ajuden, perquè es projecten en tu amb molta càrrega i pressió. Afecten en el procés. I socialment, no posem atenció a com mengem, i en general, no es viu el menjar des del plaer, com un ritual. Existeix una idea de cuidar-se generalitzada que sovint té a veure amb les conductes restrictives. Tot això no ajuda, i hi està estretament lligat. Hi ha molts factors que intervenen en el fet de *cuidar-se*, econòmics i socials. Dins dels paràmetres d'aquest context social i polític, la idea de cuidar-se i de tenir un cos sa està molt lligada al cos prim. Això porta a dir-nos que tots els altres cossos no són sans i que, per tant, no són vàlids.

Part dels teus treballs artístics aborden i expliquen la teva experiència amb el malestar amb el cos i l'alimentació. Amb el teu llibre *Habitar mi cuerpo* (Editorial Bruguera, 2019) en comences a parlar. I al projecte *467 grams* expliques una pràctica concreta amb què vas conviure. Com ha anat canviant en tu la narrativa, què t'han aportat aquests processos?

Parlar sobre aquest tema m'ha costat molt, perquè m'ha costat de reconèixer. A casa, per exemple, no en parlo. Quan faig ponències sobre el tema no ho dic. Soc incapaç de fer-ho, perquè em costa. Però en un moment, vaig necessitar deixar-me anar. Internament, estava col·lapsada i angoixada

contrast

Revictimització o empoderament en els judicis sobre ag

Els detalls també agredeixen

Alba Alfageme Casanova | @alba_alfageme_
Psicòloga

Una de les grans fites aconseguides pels feminismes ha estat visibilitzar les violències masclistes que històricament han atemptat contra els nostres cossos i les nostres vides. De fet, aquestes violències, que són l'expressió més extrema d'un sistema de desigualtats, segueixen evidenciant la guerra contra les dones que ha executat el patriarcat. Casos concrets de violències masclistes que han tingut un ressò social elevat han estat punts d'inflexió en la comprensió d'aquestes violències estructurals, i alhora, han ajudat a desmuntar mites i acabar amb els silencis patriarcals que han volgut negar aquestes agressions.

En aquest sentit, alguns mitjans de comunicació continuen a la caverna patriarcal, culpen i estigmatitzen les dones, dins l'engranatge bàsic de la revictimització. D'altres, però, han estat fonamentals en aquest procés de presa de consciència col·lectiva, ja que han entès la importància i responsabilitat d'allò que expliquen i com ho expliquen, i han esdevingut fonamentals en la lluita contra el masclisme.

I és que no n'hi ha prou amb informar i denunciar públicament aquestes agressions i fer-ne el seguiment per assenyalar la justícia patriarcal, sinó que també cal ser molt conscient de l'impacte que aquestes notícies tenen en la població. I com els detalls, en lloc d'aportar informació, en resten i colpegen. Perquè els detalls que es fan públics i que se solen desprendre dels casos de violències masclistes perjudiquen el procés de recuperació de la dona, no aporten cap benefici col·lectiu ni ajuden a comprendre el fenomen. Tan sols afegeixen més soroll. I el problema és que no són innocus.

En aquest sentit, són diversos els arguments pels quals considero que són absolutament sobers aquests detalls que es publiciten, però sens dubte, el principal és l'impacte que això genera en la dona que ha patit l'agressió.

Les notícies carregades de detalls sobre les agressions cauen sobre les dones que han estat víctimes, com una bomba que genera més estralls a la seva vida. Aquella agressió tan dolorosa que la dona està intentant gestionar emocionalment, de sobte, omple diaris amb detalls que potser ni ella mateixa està preparada per recordar, ni confrontar i menys per llegir o escoltar. Perquè per molt que tu hagi viscut allò, quan la teva història s'amplifica i es trepitja la teva voluntat (de fet, ni es pregunta a les dones), el detall esdevé revictimitzador.

I no oblidem que, al país on vivim, les filtracions són el pa de cada dia i és quasi impossible preservar la identitat de la dona. Sempre s'acaba sabent qui són, i elles són les que pateixen de nou les agressions reiterades i els escarnis públics per exemple, a les xarxes socials. Així és com moltes ho viuen i ho verbalitzen, i només per aquest motiu ja hauria de ser suficient per comprendre l'impacte del detall.

Per altra banda, quan el discurs se centra en com va ser l'agressió, la dona deixa de ser el subjecte i passa altre cop a ser l'objecte. De nou se la cosifica.

Es desdibuixa alhora l'oportunitat de connectar el significat d'aquella agressió concreta amb la dimensió més *macro*, perquè el detall t'atrapa i difumina el context.

Alhora reforça mites i estereotips relacionats amb les violències perquè se centra en el que és concret, accentua el que no és important i pot acabar insensibilitzant-nos davant el dolor.

En definitiva, ens situa en el paradigma del morbo i no en el de la vulneració extrema dels drets fonamentals i de la denúncia social.

La publicació dels detalls no té cap mena de justificació, perquè no deixa de ser una forma d'agressió, una peça més d'un sistema que revictimitza. Per sort, hi ha un altre periodisme que ha mostrat que es pot informar i generar denuncia social, sense trepitjar ni utilitzar les dones, sinó acompanyant-les en el procés de reparació. ●

/ WARA DE ORMAECHEA
@waradeormaechea

t: Què aporten els detalls públics gressions masclistes?

I la culpa no era meva, ni d'on estava, ni de com em vestia

Anna Rodríguez, Maria González i Raquel Gómez | @centrejove

Psicòlogues de L'Espai Lila del Centre Jove d'Atenció a les Sexualitats (CJAS)

En els darrers anys estem veient com dia sí, dia també, els mitjans de comunicació van carregats de notícies sobre el que analitzem com a diferents manifestacions de la violència masclista, malgrat que no sempre s'assenyala com a tal. Si bé és cert que comencem a superar la secció de "Successos" i els "crims passionals", seguim veient els habituals titulars deshumanitzadors, imatges morboses, informació sensacionalista i comptadors que s'actualitzen cada gener. Fets aïllats, independents i inconnexos.

L'absència de context i de discurs que assenyalen les arrels que basteixen les violències masclistes com a fenomen estructural impedeix que es visibilitzin les seves causes, alhora que situa les responsabilitats -tant pel que fa als fets com a la seva reparació- en el pla individual i pràcticament privat. I es torna a victimitzar la persona que ja ha hagut de passar per la situació de violència posant el focus a la seva situació: problemes previs, estil de vida o condicions personals que l'han conduït a "ser una víctima de la violència masclista", com si es tractés d'un monstre que actua de forma autònoma i incontrolable.

Aquesta revictimització i responsabilització també la veiem en la gran majoria de casos de violència sexual que s'han mediatitzat. Tornem a veure com s'expliquen detalls irrelevants com, per exemple, si havia consumit substàncies o si coneixia l'agressor. Se la jutja per l'agressió viscuda, per no haver-la aturat o per haver-se defensat, per recuperar-se massa d'hora o per fer-ho massa tard, per haver provocat el monstre.

En contraposició a aquest abordatge, els moviments feministes, iniciatives socials com #MeToo i alguns sectors professionals s'han fet ressò d'aquestes notícies i han aportat al debat social sobre el cas una anàlisi necessària des de la perspectiva feminista, han assenyalat la injustícia

de la sentència, han evidenciat la revictimització i s'han posicionat al costat de la víctima.

La presència als mitjans ha ajudat, en part, a la visibilització de les violències masclistes en general, i en particular de les violències sexuals, però considerem imprescindible un discurs feminista que n'assenyali l'arrel. Malgrat que queda molt camí per fer, constatem un impacte en la nostra feina diària al CJAS i hem vist un increment d'adolescents i noies joves que han demanat un espai d'acompanyament per parlar sobre les violències masclistes viscudes, violències que abans no s'identificaven com a tal i estaven del tot naturalitzades.

Així doncs, el relat de les dones que han viscut la violència pot ajudar a altres dones a identificar-la, desnaturalitzar-la i a començar a fer processos personals, però sempre que aquests relats no vagin acompanyats de discursos que reforcin la por de les dones i la cultura la violació i les culpabilitzen de la violència viscuda o justifiquin l'agressió. El que empodera altres dones tampoc depèn de la quantitat de notícies sobre violències, ni dels detalls morboses, ni de sentir la veu de la víctima explicant l'agressió en el judici.

L'empoderament de les dones radica en comprovar i prendre consciència que no estem soles, que allò que ens ha passat no és un problema nostre, ni individual. En comprendre que tenim agència, en poder posar la responsabilitat de la violència a qui la té, en saber identificar els relats patriarcals, poder-los qüestionar i construir el nostre propi relat sobre què ens ha passat i les nostres vivències. Per tot això, apel·lem a la responsabilitat que tenen els mitjans de comunicació, en com fan arribar la informació. Cal que esdevingui una eina útil per canviar els imaginaris masclistes, contribueixi a construir narratives on es desresponsabilitzi a les dones, se centri la responsabilitat en qui exerceix la violència i es visibilitzi el sistema estructural que les sosté. ●

pàgina oberta

L'emergència dels barruts

La situació excepcional d'emergència climàtica no ho justifica tot en la implantació de les renovables. Cal una transició energètica ecològica i justa

Josep Maria Carrera | @DEPANA
President de DEPANA

La Generalitat de Catalunya va aprovar el novembre de 2019 el controvertit decret llei 16/2019, també anomenat decret d'emergència climàtica. Malgrat el nom, el decret liberalitza l'actuació de les empreses productores d'energies renovables dins del territori català i els dona via lliure, entre altres mesures, per instal·lar-se també en els espais protegits per Xarxa Natura 2000, una xarxa europea d'espais naturals que pretén mantenir en bon estat de conservació els hàbitats i espècies que en formen part.

Per justificar la liberalització del sector, el govern català va fer servir un argument que sembla irrevocable per als ecologistes: l'emergència climàtica. La situació d'emergència excepcional justifica -suposadament- la mesura. En els últims mesos, l'allau de sol·licituds per a noves instal·lacions presentades per empreses productores és la prova tangible de la liberalització. Les protestes arreu del territori per a les mateixes instal·lacions, la confirmació que hi ha alguna cosa que no s'està fent bé.

A DEPANA ens unim als manifestos d'altres entitats ecologistes que reclamen la derogació del decret i un altre model d'implantació de les energies renovables, que promogui una transició energètica ecològica i justa.

Defensem les energies renovables, sí, però no a qualsevol preu, ja que la liberalització del sector actual atempta en contra del paisatge i de la biodiversitat.

S'està industrialitzant el món rural, el que conserva i alberga la biodiversitat del país, i se segueix el mateix model econòmic que trobem en les energies convencionals: proposen grans instal·lacions extensives que destrueixen part del paisatge on s'instal·len, que amb prou feines reverteixen econòmicament en el desenvolupament social del territori i que, a més, estan controlades per poques empreses, les mateixes que ja dominen el sector.

Sabem que un decret o una llei no serà mai suficient per regular la problemàtica que suposa la neutralitat en carboni només des del prisma de les energies renovables. Per això és necessari integrar la conservació dels ecosistemes i el manteniment de l'agricultura extensiva dins de l'equació. Tenint en compte les mancances de qualsevol decret o llei, proposem l'elaboració d'un pla territorial sectorial que faci una planificació específica en l'espai i en el temps. El pla, a més, hauria de definir en positiu on s'han de situar les instal·lacions de captació energètica, els accessos, i les xarxes de transport i distribució.

Com que sabem que tot demana el seu temps, mentre no hi ha-

gi un pla territorial sectorial per definir la implantació de les instal·lacions d'energies renovables, caldria aplicar de manera immediata una moratòria en els projectes que es troben en fase de tramitació avui dia. Si això no passa, ens trobarem -perquè ja coneixem la dinàmica- amb parcs eòlics i solars situats en entorns d'alt valor ecològic que s'hauran aprovat en el moment actual de debat.

El Mapa eòlic de Catalunya -vigent fins a l'aprovació del decret llei d'emergència climàtica- estableix la localització dels possibles aerogeneradors. Aquell instrument de la primera dècada del segle tenia alguna mancança. Tanmateix, en comptes de millorar-lo, completar-lo i integrar-lo en una planificació més completa, es va anul·lar per liberalitzar la localització de les fonts energètiques renovables, amb el conseqüent perill pel medi natural, el paisatge, l'agricultura i el patrimoni cultural.

L'energia és un sector econòmic estratègic, ja que d'ell depenen la resta de sectors productius i els serveis bàsics per a la qualitat de vida de les persones. Per tant, ha de ser un sector no tan sols regulat, sinó també impulsat i, fins i tot, gestionat des de l'operador públic.

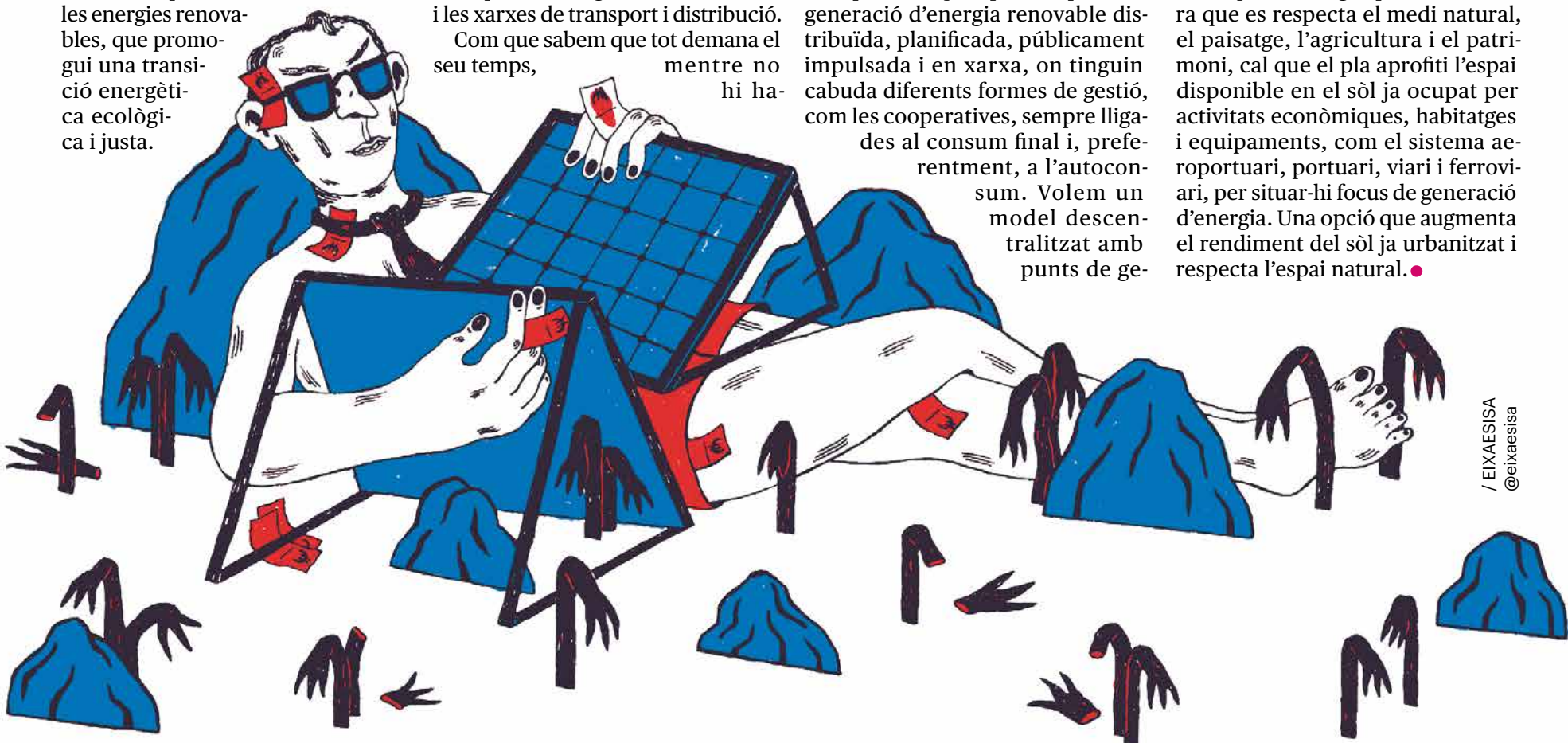
És per això que apostem per una generació d'energia renovable distribuïda, planificada, públicament impulsada i en xarxa, on tinguin cabuda diferents formes de gestió, com les cooperatives, sempre lligades al consum final i, preferentment, a l'autoconsum. Volem un model descentralitzat amb punts de ge-

“

És necessari integrar la conservació dels ecosistemes i el manteniment de l'agricultura extensiva dins de l'equació

neració de petites dimensions propers al lloc de consum.

Perquè això sigui possible, alhora que es respecta el medi natural, el paisatge, l'agricultura i el patrimoni, cal que el pla aprofiti l'espai disponible en el sòl ja ocupat per activitats econòmiques, habitatges i equipaments, com el sistema aeroportuari, portuari, viari i ferroviari, per situar-hi focus de generació d'energia. Una opció que augmenta el rendiment del sòl ja urbanitzat i respecta l'espai natural. ●

Redistribuir el pati per resignificar les relacions de gènere

El pati de l'Escola Drassanes, on algunes criatures juguen a escalar / JÚLIA MOLINS

Els patis coeducatius són projectes que tenen per objectiu transformar els rols i les relacions de desigualtat entre nens i nenes, per mitjà de la diversificació de les activitats, l'aposta per una infraestructura més verda i l'aprenentatge comunitari

Guillem Martí | @guimmart

El pati de l'escola és un dels espais on els nens i nenes passen més hores al llarg de la infantesa. Segons l'informe "Els patis de les escoles: espais d'oportunitats educatives", de la fundació Jaume Bofill, hi dediquen gairebé les mateixes hores que a l'estudi de llengües. És el moment on interaccionen d'una manera més lliure i espontània, a més distància del professorat, i això suposa aprendre a conviure en un espai comú amb gent diversa, a compartir, a relacionar-se i a resoldre conflictes sense la tutela directa de persones adultes. Per això, té un paper cabdal en el seu desenvolupament social i emocional i en la construcció de les

seves identitats. L'estona d'esbarjo, el descans entre classes, el moment de jugar amb els amics i les amigues, els deixa records i aprenentatges que els acompanyen per tota la vida. Però, a diferència de l'aula, l'espai de lleure no forma part del currículum, i no acostuma a ser programat ni avaluat com la resta d'espais educatius.

L'escola mixta és una realitat quasi absoluta als Països Catalans, però ni els recursos ni l'espai al pati es distribueixen equitativament entre nens i nenes. A finals dels anys noranta, la gran majoria dels jardins escolars havien desaparegut i s'havien substituït per patis de ciment i amb la pista de futbol enmig. Aquest fet genera que els nens (o aquells que s'ajus-

ten a la norma de gènere i de més edat) ocupin tot l'espai i aprenguin a disposar-ne, mentre que les nenes el cedeixen, es queden arraconades als marges i inhibeixen el moviment del seu propi cos. Les cooperatives Coeducació, d'educació amb perspectiva de gènere, i Col·lectiu Punt 6, d'arquitectura i urbanisme feminista, han editat conjuntament el dossier "Patis coeducatius. Guia per a la transformació feminista dels espais escolars" i han engegat un projecte que ja ha ajudat a transformar els patis de deu centres de primària.

Apartar el futbol del centre

La pilota sovint és l'únic material a disposició de l'alumnat. Des de »

» Col·lectiu Punt 6 i Coeducació també han observat que altres espais, més enllà de la pista, en el cas que no tinguin un ús determinat, s'acaben convertint en petites pistes de futbol paral·leles. Això fa que a alguns patis només hi hagi espai per jugar a futbol i es limiti la diversitat de joc i d'identitats, i reforci la dominància de la masculinitat. Segons les possibilitats de cada centre, s'han de realitzar transformacions que estimulin activitats alternatives i diversitat de moviments (equilibris, grimpar, saltar, gronxar-se, etc.), per permetre que es doni valor per igual a totes les inquietuds i identitats dels infants.

Per fomentar el desenvolupament d'activitats relacionades amb l'esfera reproductiva i les cures, generalment descuidades, cal generar noves àrees d'intimitat lliures d'interferències. Introduir elements naturals permet compartir la cura amb plantes, insectes, ocells, i també contribueix al confort ambiental, ja que genera espais d'ombra, absorbeix el so i fa que l'espai sigui més agradable. Els espais per estar entre plantes o amb troncs, veure créixer hortalisses i jugar amb la sorra i l'aigua permeten sentir els cicles de la vida (néixer i morir, etc.) i gaudir de noves perspectives de joc i d'observació de la natura. Generar racons íntims que permetin amagar-se també facilita el joc simbòlic. És possible introduir la natura amb mobiliari reutilitzat i de bioconstrucció, troncs, sorrals o muntanyetes de terra per on pujar.

Implicar la comunitat

A part dels canvis físics que es puguin fer al pati, el projecte destaca la importància de canviar la mirada sobre l'estona de lleure, tant de grans com de petites. Proposen un apropament a partir de la investigació i l'acció participativa que involucri tota la comunitat educativa. Es reparteixen eines al professorat i monitores per a una observació sistemàtica de les relacions, la freqüència i el tipus d'ús dels espais del pati des de la perspectiva de gènere interseccional, i, per mitjà de qüestionaris i de mapatge, s'extreu la veu i la reflexió dels infants, per després fomentar el debat a l'aula i al claustre. Montse Coma, directora de l'escola Baró de Viver, del districte de Sant Andreu de Barcelona, participi del projecte de transformació del pati, ens explica com va ser rebuda la proposta entre l'equip docent. "Hi va haver de tot. Persones reticents a marcar els nens també durant l'hora del pati, però,

La Pinya és un projecte educatiu situat en una masia i amb una hectàrea de bosc / JULIA MOLINS

després del procés d'observació i debat, quasi no va quedar cap dubte que calien actuacions". Una organització per assemblees, que inclou totes les classes i cursos, mestres i facilitadores, permet el debat i la presa de decisions sobre les actuacions.

És possible introduir la natura amb mobiliari reutilitzat i de bioconstrucció, troncs, sorrals o muntanyetes de terra per on pujar

"Ha estat un procés de dos anys que, més enllà dels canvis físics en si, ha portat aprenentatges a tota la comunitat," detalla Montse Julià, cap d'estudis de l'Escola Drassanes, del barri Gòtic de Barcelona, que també participa en el projecte. "Primer, la diagno-

si i els debats; després, el procés democràtic de com canviar el pati, i finalment, l'execució, on es van implicar les famílies i es van treballar els rols de gènere". Denuncia un únic flac: "El pressupost del projecte que atorga l'Ajuntament és limitat, i no ho hem pogut aplicar tot, perquè les nostres famílies no poden assumir el sobrecost, com podria passar en un centre d'una altra zona". Les restriccions escolars per la COVID-19, amb les classes com a grups bombolla sense contacte amb la resta de l'alumnat

i amb la divisió del pati per àrees i torns, han aturat aquest procés.

La mirada en l'acompanyament

La Pinya és un projecte educatiu autogestionat. A l'espai on duen a terme la seva activitat, una masia envoltada d'una hectàrea de bosc a l'aire lliure, amb arbres, una zona plana i zones amb pendent. Hi ha un sorrall, pales i cubells, una construcció de fusta en forma de vaixell pirata, diverses cabanes, gronxadors, una tirolina, un slackline, i disposen de bicicletes, patinets i motos de plàstic sen-

Les restriccions per la COVID-19, amb les classes bombolla i la divisió del pati per àrees, han aturat alguns processos de canvi en el joc

Arbres al pati
de La Pinya
JÚLIA MOLINS

Una cabana
i un viver són
al centre del
pati de l'escola
Baró de Viver
JÚLIA MOLINS

se pedals. L'ús del pati entra dins de l'activitat diària, com una aula més. Sempre que puguin anar acompanyades (i que, per tant, requereixin el consens del grup), poden fer-lo servir. Es dedica al joc lliure, però acompanyat per l'educadora. “Si veiem un gran interès, proposem estructurar-ho en forma de projecte i els hi facilitem materials perquè ho puguin dur a terme,” explica l'Anna Garcia, educadora del projecte.

Els nens de més edat de La Pinya van dedicar quasi un mes a construir un circuit per poder fer carreres de bicicletes; van tenir en compte tots els paràmetres organitzatius i de treball manual que suposava. “La baixada més espectacular passava just entremig dels gronxadors, i això va

provocar que les nenes i els nens més petits s'hi apartessin”, continua l'educadora. Després de facilitar un procés de resolució de conflictes, els nens van acabar decidint prescindir d'aquella baixada i excavar més sots per saltar en una altra banda del pati. “També vam veure que hi havia nenes interessades en el circuit, però els feia respecte la dimensió dels salts”, explica. “Vam proposar una construcció conjunta d'un espai segur, tant pel que fa a la infraestructura, amb opció a fer sots menys complicats, com emocionalment i vam consensuar que no hi hagués tanta competitivitat ni presses per intentar-ho” afegeix, “i les nenes hi van acabar participant”.

Set passos per construir un pati coeducatiu

1 Pacificar la pista esportiva: instal·lar-hi bancs o vegetació al voltant, propiciar-hi altres tipus d'ús, pintar jocs a terra o organitzar esports alternatius i dies sense pilota, i desjerarquitzar-la per mitjà de la implementació de torns per classes o cursos i amb la intervenció proactiva de l'adult.

2 Generar nous entorns íntims protegits per mitjà de la instal·lació d'elements separadors: jardineres, mobiliari, una caseta o una tenda. Permetre l'ús d'espais interiors com el gimnàs, el menjador o la sala d'experiments.

3 Instal·lar hamaques entre arbres, una tarima, bancs i taules, per poder relaxar-se, esmorzar assegudes, llegir o dibuixar i jugar a jocs de taula. Sortir al pati a fer classe fa possible reentendre el pati com un espai educatiu més.

4 Fer els espais més reconfortants i interactius: incloure-hi elements de decoració, com murals amb missatges coeducatius fets pels infants; disposar de material, com un carretó amb llibres. Instal·lar un rocòdrom horitzontal en un mur que no tingui cap ús permetrà la pràctica d'una motricitat alternativa.

5 Disposar de mobiliari que permeti el joc simbòlic: cabanes, taules d'experimentació, un sorral, baguls o caixes amb materials diversos. Anar-lo canviant d'acord amb l'ús equitatiu que se'n faci. Organitzar un sistema perquè l'alumnat s'involucri en la seva cura i gestió.

6 Fer més gran l'hort i integrar-lo a l'ús del pati. Instal·lar arbres, bancs de fusta, roques i troncs on seure, fer equilibris o escalar, cúpules o túnels fets de canya o vímet, etc. Generar espais d'ombra, d'intimitat, de trobada, de contacte i experimentació amb la natura i de mobilitat motriu no expansiva.

7 Tractar amb una actitud proactiva els conflictes, per mitjà de la interseccionalitat; promoure la cooperació, l'ajuda mútua, les cures i la corresponsabilitat, i estimular jocs alternatius que impliquin una participació mixta.

Iván Duque vol tornar a fumigar amb glifosat

La repressió contra el “Paro Nacional” de Colòmbia ha centrat part de l’atenció mediàtica internacional. Una de les demandes que menys ha transcendit és que no torni la ‘pluja’ dels herbicides

Anna Celma | @Acelmamelerero
Jordi Campabadal | @jordicampag

“**V**enien els helicòpters de l’exèrcit, miraven la zona, i després arribava l’avioneta, també pilotada per un militar. Sense cap avís a la població, començaven a fumigar.

I ruixaven per sobre de tot”. Sobre els camps, però també sobre les persones, els boscos, les fonts... Una pluja agrotòxica que, segons el discurs oficial, ha tingut l’objectiu d’erradicar els cultius de coca i frenar d’arrel el narco, però que, com explica Zereida, camperola de l’Associació Camperola del Sudest del Putumayo (Asomayo), no discrimina entre plantacions de coca, plàtans, yuca o altres cultius alimentaris. Fan infèrtil la terra.

Les conseqüències de l’herbicida van més enllà. Llançat al mercat als anys setanta del segle XX per l’estatunidenca Monsanto -i ara propietat de l’alemanya Bayer-, l’any 2015, l’Organització Mundial de la Salut el va qualificar de “probablement cancerígen” per als humans.

Si es fumiga massivament, els efectes nocius es multipliquen de manera exponencial. Zereida els coneix des de fa vint anys: dermatitis, avortaments, malformacions dels fetus... Al departament de Nariño, el poble awà també els ha patit. Claudia Jimena Pai, consellera de Dona i Família a la Unitat Indígena del Poble Awà (UNIPA), afegeix més impactes en la salut: infeccions respiratòries i urinàries agudes, asma, malalties odontològiques, paràsits intestinals, desnutrició, anèmia... A més, denuncia que es vulnera l’autodeterminació indígena en fumigar els seus territoris i es causen pèrdues cabdals en la biodiversitat i el llegat cultural, ja que es malmeten plantes medicinals o que s’usen per teixir.

Aliment pel conflicte armat

A Colòmbia, el glifosat té una llarga història. Fa cinquanta anys, l’Estat va començar a emprar la fumigació per erradicar cultius de coca. Tanmateix,

el govern de Juan Manuel Santos ho va aturar el 2015: tant l’OMS com un pronunciament de la Cort Constitucional advocaven per aplicar el principi de precaució en el seu ús.

L’actual president, Iván Duque, n’última el retorn i es justifica en haver de fer front com sigui a una situació que manté Colòmbia com a principal productora mundial de fulla de coca. No ignora només part de la comunitat científica i la societat civil, sinó també moltes veus de la comunitat internacional.

“L’erradicació forçada mai s’ha aturat”, afirma Diana Machuca, investigadora de l’Observatori de Regulació i Restitució dels Drets de Propietat Agrària, qui detalla diferents incidents amb final fatal, com “la primera massacre després de la firma dels acords de pau” de l’any 2016, on l’exèrcit va assassinar nou camperols que s’hi oposaven.

Llançat al mercat per Monsanto i ara propietat de Bayer, el 2015, l’OMS el va qualificar de “probablement cancerígen”

L’actual president n’última el retorn i ho justifica per haver de fer front com sigui al cultiu generalitzat de la fulla de coca

Una avioneta llança
centenars de litres
de glifosat sobre
camps de Colòmbia
l'any 2008

Segons dades oficials, el 2020 s'ha registrat la xifra més gran de violències en aquest àmbit d'ençà de la signatura. Per la investigadora, el camp colombià feia molts anys que patia la vulneració de drets i l'estigmatització, que s'han estès les últimes setmanes als carrers principals de les ciutats del país.

Amb el pla per retornar a les aspersions, Duque s'allunya encara més de qualsevol enfocament que abordi el tràfic de drogues amb perspectiva de salut pública i drets humans. Jimena assenyalava que aquesta política no només no funciona, sinó que fa molt de mal al territori: "És important una mirada de gènere i ètnica per desenvolupar les inversions necessàries". "Hi ha alternatives, un munt de propostes", coincideix Valentina Gonzáles, de Casa Amazonía, i en destaca la comercialització legal de la fulla de coca com a remei tradicional.

En canvi, l'actual president es nega a pactar amb les comunitats que l'estan cultivant com a única via de supervivència. Per això, una de les reivindicacions impulsada per camperoles, indígenes i afros al "Paro Nacional" no ha passat per alt aquesta situació. Exigeixen la paralització, ara i per sempre, de les avionetes que "fumiguen mort" pel damunt de les seves llars i territoris.

Incompliments i retards en els acords

Els acords de pau signats el 2016 entre les FARC-EP i el govern colombià de Juan Manuel Santos abordaven qüestions estructurals que han perpetuat, durant sis dècades, el conflicte armat més llarg de l'Amèrica Llatina. Dels sis capítols dels acords, el primer tracta exclusivament l'accés camperol a la terra, i el quart, la substitució de cultius il·lícits. Ambdues problemàtiques encara comporten la cronificació de les desigualtats i la violència al camp colombià.

Les investigadores Diana Machuca i Bryan Triana afirmen que la terra està "dramàticament" mal distribuïda a Colòmbia i concentrada en grans terratinents, "en detriment de l'ínfim percentatge [a mans] dels

petits camperols". El conflicte armat i les seves dinàmiques espoliadores han agreujat la situació. Per Machuca, els greus incompliments i retards en el primer punt dels Acords Finals de l'Havana -que representa el 80% d'aquests-, amb requisits mínims per garantir l'accés a la terra, evidencien la crisi que travessa la implementació de la pau.

El 2017 s'iniciava el programa de substitució de cultius il·lícits (PNIS), que prometia ajuts econòmics per a les famílies camperoles que s'hi acollissin, així com assistència tècnica i finançament de nous projectes agraris. Cal entendre el territori rural en un context geopolític marcat per l'absència històrica de l'Estat. Dels quasi onze milions d'habitants rurals, gran part viuen en zones sense vies de transport o amb difícil accés. Sovint, l'única presència governamental és la de les forces armades.

Catifa vermella per a les transnacionals

Un dels principals problemes al camp colombià és la falta d'infraestructures -educatives, sanitàries, viàries- que facin efectiva la substitució de cultius. Moltes cultivadores de coca van complir la seva part dels acords i van arrencar les plantacions. Han passat anys i encara no s'ha implementat cap mesura de desenvolupament rural que sostingui les comunitats, denuncia Zereida. La pandèmia i la manca d'alternatives reals han revifat els cultius il·lícits. "El camperol és cultivador, no narcotraficant. Si hi han tornat, és perquè els ha obligat l'abandonament estatal", assenyala.

La diferència d'ingressos sense els cultius il·lícits implica que les camperoles necessiten molta més terra per mantenir uns guanys mínims. Terres a les quals segueixen sense accés la majoria de les 90.000 famílies inscrites al PNIS. Per agreujar-ho, en plena emergència sociosanitària, Duque ha suspès el PNIS i ha impulsat l'erradicació forçada i militaritzada de més de 100.000 hectàrees de coca, com a preludi al retorn a les fumigacions.

Duque es nega a pactar amb les comunitats indígenes que cultiven coca com a única via de supervivència

Sense els cultius il·lícits, les camperoles necessiten molta més superfície de plantació per mantenir uns guanys mínims

Per Zereida, s'evidencia la voluntat dels successius governs d'aplanar el camí a empreses extractivistes. A la regió amazònica del Putumayo liden contra petrolieres i mineres, amb el 76% del territori concessionat, constata Yuly Artunduaga, de Mujeres Andinoamazónicas. En el fons, tenen impactes similars, ja siguin monocultius, hidroelèctriques, serradores, floricultores o el mateix narcotràfic, que tampoc troba impediments per abastir la demanda global.

"Per a les multinacionals fan carreteres, però perquè puguem vendre els nostres productes a les ciutats, no. Les camperoles que ens quedem al territori som un problema pel govern", assenyala Zereida. Havien aconseguit frenar els desplaçaments forçats, que feia més de vint anys que buidaven la regió, però la COVID-19 i les decisions de Duque han tensat de nou les seves vides. ●

Les democràcies africanes davant el mirall de la COVID-19

La pandèmia ha agreujat els dèficits polítics que ja patia el continent que, malgrat tot, manté vius uns moviments socials esperançadors

Fernando Díaz | @elsituacionista

Ningú no tria en quin moment arribarà una pandèmia. I la de la COVID-19 no va arribar en el millor moment per a l'estat de la democràcia al món. Encara menys a l'Àfrica Subsahariana. La qualitat democràtica als països del sud del Sàhara s'ha ressentit, com a tot el món, amb les mesures preses pels governs per garantir el distanciament social i la contenció del virus. El problema amb la regió és que aquesta ja partia de nivells alts de qüestionament sobre el seu desenvolupament democràtic. D'aquesta manera, les conseqüències polítiques de la COVID-19 n'han provocat un empitjorament significatiu. Amnistia Internacional, per exemple, ha denunciat que països com Angola, Etiòpia, Guinea, Kènia, el Níger, Nigèria, Sierra Leone, Sud-àfrica, Zàmbia o Uganda van reprimir amb excessos policials les protestes socials arran de la COVID-19, i fins i tot van matar manifestants o persones opositores. Altres entitats de la societat civil internacional també han assenyalat l'empitjorament de les condicions democràtiques a l'Àfrica Subsahariana durant aquest any de pandèmia.

Les protestes i les resistències han estat protagonistes al llarg de l'últim any arreu de la regió. En destaquen, per sobre de totes, aquelles que van tenir lloc a Nigèria, contra la brutalitat policial, o les que, a hores d'ara, estan tenint lloc al Senegal, el Txad o Uganda. Amb tot, si s'amplia el focus, o es posen les llums llargues per poder veure més enllà de la pandèmia, es pot veure com aquest últim any les democràcies africanes han patit dels mateixos mals que els anys anteriors.

La suposada futilitat de les eleccions africanes

Si valorem les eleccions a diversos estats del continent Africà per la quantitat de canvis en el poder que produeixen, podria resultar evident que aquestes no serveixen per a res. Les eleccions africanes les guanyen, generalment, els líders o les forces que ja ostenten el poder en el moment de convocar-les. De fet, durant la primera dèca-

da del segle XXI, han estat més comuns els canvis de presidència ocasionats per finalització de mandats o per defunció del líder que per derrota en unes eleccions. El fet de convocar eleccions en temps de pandèmia no ha provocat gaires canvis en aquesta tendència, i la temporada 2020/2021 no ha estat una excepció. Ni a les eleccions de Ghana, del Benín o del Congo es va produir la derrota del president de torn. A països com Burundi o el Níger va haver-hi canvi de president, però no de partit presidencial. I al Txad o Tanzània van renovar el mandat uns presidents que van morir temps després de les eleccions.

Tot i aquesta *tradició*, cal no menysprear, però, les eleccions africanes. Pensar que, com que no hi ha canvi de presidència o de partit en el poder, les africanes no poden treure profit del procés electoral, és negar la seva agència política i la seva capacitat de mobilització i resistència. Ningú no podria entendre què està passant a les protestes

del Senegal sense entendre el moviment "*Y'en a Marre*", el qual va sorgir de les oportunitats que el procés electoral de 2012 va donar a la societat civil per organitzar-se. Convé entendre el procés electoral a l'Àfrica com un mecanisme que mobilitza parts de la societat en un sentit o un altre. Hi ha qüestions de debat públic que, sense aquests processos, no sorgirien i, el més important, suposen un moment en el qual es generen dinàmiques d'aliança i construcció social.

"O mengem o ens contagem"

Els confinaments als països africans, alguns d'ells molt durs, van deixar en evidència una altra falla dels sistemes democràtics africans per contenir les onades de la COVID-19. El creixement macroeconòmic de la regió, sobretot el *boom* experimentat a començaments de la dècada passada, no va repercutir en els índexs de pobresa o de desigualtat. Les condicions de vida, amb economies personals que impedeixen planificar i obliguen a viure al dia, no han permès exercir la vida en condicions de democràcia. I això ha provocat que, amb l'arribada de la COVID-19, els governs no hagin tingut incentius per protegir les formes de subsistència de les persones en situació de pobresa i hagin imposat formes de govern autoritàries.

Tot plegat ha provocat situacions en les quals moltes persones a la regió havien de decidir entre obeir els confinaments i arriscar-se a no tenir mitjans de subsistència, o desobeir per tal de guanyar-se la vida i arriscar-se a un contagi i afrontar la repressió policial. Els motins del pa provocats per l'FMI als anys vuitanta i noranta han tornat com a protestes socials contra les mesures preses per la COVID-19 a països com Kènia o Angola.

Els confinaments, a més, van tenir un impacte important pel que fa a les dones. No només perquè van incrementar les seves situacions de vulnerabilitat i l'exposició a situacions de risc, sinó pels rellevants efectes econòmics que van provocar. O menjar o contagiar-se, aquest era el dilema general a la societat, agreujat per a les dones, ja

Destaquen les protestes que van tenir lloc a Nigèria o les que estan tenint lloc al Senegal, el Txad o Uganda

Les eleccions africanes les guanyen, generalment, els líders que ja ostenten el poder en el moment de convocar-les

El president guineà Alpha Condé, vota a les eleccions de l'octubre de 2020

Protestes a Kènia contra la imposició del toc de queda per la COVID-19

que són elles les que més vinculació tenen amb l'economia informal -venda ambulant, prestació de serveis, etc. Les dones, d'igual manera, treballen a sectors informals transfronterers, que van quedar paralyzats davant la decisió de tancament de fronteres entre diversos països africans. No és, doncs, d'estranyar, que moltes mobilitzacions hagin estat liderades per dones.

COVID-19 i populisme, dues onades que es troben a Àfrica

La desigualtat i la consolidació de projectes neo-liberals al llarg de la regió fan que, en situació de crisi generalitzada com l'actual, el terreny sigui fèrtil pels oportunistes polítics. Des de fa anys, els països africans han vist com es canviaven les Constitucions nacionals per incrementar els mandats permessos als presidents en el càrrec. Des de dos fins a tres o a quatre mandats. Per la via de la força, com al Senegal, el 2012, o a Burundi, el 2015, però també per la via de l'opportunisme i el populisme polític. El cas d'Alpha Condé, president de Guinea, és un exemple perfecte de la combinació entre crisi de la COVID-19, oportunitat política i populisme autoritari, ja que va convocar el referèndum per incrementar el seu límit de mandat en meitat de la primera onada de la pandèmia, quan tots els països del seu voltant estaven declarant confinaments de

Les dones treballen en sectors informals transfronterers, que van quedar paralyzats pels tancaments perimetrals

Cal no confiar-se en la impossibilitat de tornar a situacions generalitzades d'autoritarisme a la regió

major o menor grau, i quan sabia que l'oposició no aconseguiria arrossegar la quantitat de votants que necessitaria en contra d'ell. El resultat va ser l'evident: un canvi en la Constitució per garantir-li una nova candidatura a la presidència de l'Estat i la posterior victòria electoral, amb gairebé el 60 % dels vots.

En definitiva, la COVID-19 ha atacat amb virulència les democràcies africanes, igual que ho ha fet amb les de la resta del món, ja que no viuen aïllades del context internacional existent. La diferència del que es pot observar a l'Àfrica Subsahariana és que el virus no ha fet sinó agreujar malalties que ja estaven allà, com a fruit de processos regionals que s'alimentaven els uns als altres. Hi ha esperança, sobretot si se centra l'atenció en l'onada de protestes i moviments socials africans, les "primaveres", que duren ja més de deu anys. Però convindria recordar que tot camí pot ser desfet, i no confiar-se en la impossibilitat de tornar a situacions generalitzades d'autoritarisme a la regió. ●

*Aquest text és una reinterpretació d'un dels 23 capítols, de diferent temàtica, que componen el llibre col·lectiu *Brújulas sobre África*, escrit per les persones que integren el bloc d'anàlisi *Africaye.org* i que pretén ser una porta d'accés a la realitat actual de l'Àfrica Subsahariana. Està disponible a llibreries i al web de l'editorial Catarata.

Javier Erró

PÁJAROS EN LA CABEZA

ACTIVISMO EN SALUD MENTAL DESDE ESPAÑA Y CHILE

www.viruseditorial.net

256 pàgs.
17 €

SOBRE LA **VIOLÈNCIA** COLONIAL A L'ORIENT MITJÀ

L'anàlisi de Gabriel Garroum | @GabrielGarroum
Investigador doctoral del Departament d'Estudis
de la Guerra del King's College de Londres

El passat viu i s'actualitza en el present, però a vegades és necessari fer-ho visible, assenyalar les continuïtats que mai han deixat d'existir. Que el colonialisme té una llarga trajectòria històrica és ben conegut per tothom; menys evident, per no dir invisibilitzat, és l'existència d'un colonialisme diari i directe que segueix oprimint milions de vides arreu del món. No em refereixo a les pràctiques neocolonials, aquelles que, per mitjà dels mercats, el deute i altres instruments comercials o financers, busquen fortificar relacions de jerarquia i dependència entre pobles teòricament independents. Em refereixo a les tècniques que converteixen ciutats en entramats hipervigilats d'enginyeria demogràfica, barris sencers en runa de bulldòzer i les seves comunitats en ciutadans de segona o en refugiats permanents. Aquestes intervencions de subjugació directa, juntament amb les narratives i les experiències que les acompanyen, mai han deixat de pertorbar l'Orient Mitjà. Però quina forma té el govern colonial? Quins efectes té sobre les ciutats, les identitats i els cossos?

Enlloc de la regió és tan perversa aquesta realitat punyent i violenta com a Palestina, i els últims esdeveniments en són l'enèsim testimoni. Allà, al barri de Sheikh Jarrah, a Jerusalem, o a la resta de ciutats ocupades, les diverses velocitats i registres de la violència colonial es manifesten descaradament. En primer lloc, la violència estructural, aquella que també oprimeix els ciutadans palestins d'Israel, forçats a experimentar la discriminació institucional diària i a viure als marges

L'arquitectura de l'ocupació de Palestina és eminentment violenta i busca la contínua expansió

segregats d'unes ciutats buidades sistemàticament de famílies palestines abans del 1948. A aquesta violència estructural se li sumen una multitud de violències directes, sobre cossos i espais, especialment cruentes a Gaza, Cisjordània i a Jerusalem Est, territoris ocupats l'any 1967. L'arquitectura de l'ocupació és eminentment violenta i busca la contínua expansió: les demolicions cròniques, la reducció d'espai habitat per comunitats palestines i la proliferació d'assentaments il·legals acompanyats de murs equipats amb la més alta tecnologia de control conviuen amb les incursions militars periòdiques i el confinament de milers de palestins en camps de refugiats permanents.

És a l'espai de la llar on la violència colonial pren el seu caràcter més íntim, més visceral. La destrucció sistemàtica de cases, la constant circulació de notícies i avisos de demolició o desnonament, o la interrupció de pràctiques quotidianes a causa de l'assetjament dels colons, busquen un doble objectiu entrelaçat: ferir les relacions personals i ferir el seu projecte polític, la seva capacitat d'imaginar un futur diferent. És a les cases de les famílies de Sheikh Jarrah, per exemple, on Palestina, la seva identitat i projecte polític *resisteixen*, en el sentit més complet de la paraula.

La destrucció d'una casa és sempre una tragèdia política.

Hi ha un darrer registre de la violència que és essencial en tot projecte colonial: la violència epistèmica, és a dir, la violència sobre el coneixement i com accedim a ell. L'eliminació deliberada de l'oprimint, el seu coneixement i el seu relat de mapes, llibres, tertúlies i xarxes socials busca silenciar els discursos que testimonien la violència colonial, l'anomenen i la descriuen, resistint a ella cada dia. Aquesta és una violència que circula globalment, sense parar, intentant donar forma al marc amb el qual mirem el món que ens rodeja i la seva història.

Tanmateix, el colonialisme, com tot projecte d'opressió, no pot eradicar completament l'agència política d'aquells qui el resisteixen i busquen interrompre'l o posar-li fi. Palestina no és la terra del conflicte permanent, com tampoc ho és Síria o ho és l'Iraq. L'Orient Mitjà no és un objecte passiu de control; està habitat per subjectes políticament actius. Les mobilitzacions dels palestins les últimes setmanes en són un bon recordatori. Més enllà de les mostres de solidaritat, els qui observem els esdeveniments des de fora del territori també tenim una responsabilitat activa. Aquesta implica deixar de banda els "és massa complicat" o "és un conflicte religiós antiquíssim" i començar a traçar els orígens, narrar els esdeveniments i les trajectòries, i analitzar les polítiques, tot amplificant i respectant els termes i paraules que empren aquells qui experimenten directament les violències. En altres paraules: la descolonització no pot ser una metàfora. ●

arc
Assegurem compromís

www.arc.coop

COOPERATIVA AUTOGESTIONÀRIA
www.lacitatinvisible.coop
ATREVEIX-TE A IMAGINAR-LA

Commons Cloud.coop

núvol cooperatiu mancomunat

Amb finançament de **economia social**
Generalitat de Catalunya
Departament de Treball,
Afers Socials i Famílies

Una oficina per a teletreballar

- ▶ emmagatzemar, compartir i editar fitxers
- ▶ calendari, formularis, videoconferència, àgora
- ▶ correu electrònic, múltiples comptes, domini propi

Ara també gestor ERP/CRM

- ▶ comptabilitat, facturació, gestió de sòcies, comandes, estocs
- ▶ per a persones i organitzacions que es fan sòcies usuàries

♥ Tecnoètic ♥ Programari lliure ♥ Cooperatiu <hola@commonscloud.coop>

Grup de preses
al pati de la Presó
de dones de la
Trinitat, l'any 1978
/ PILAR AYMERICH

Memòria que trenca murs

El documental *Veïnatges forçats* recupera la petjada del que durant vint anys fou la presó de dones de Barcelona, condemnada a cert oblit en l'entorn on va conviure, el barri de la Trinitat Vella

Emma Zafón | @emmazafon

Si en res es comparen els estigmes i els murs de les presons és que ambdós són tan fàcils d'aixecar com difícils d'enderrocar. Els estigmes, del tot intangibles, s'arrapen a les identitats individuals i col·lectives per expulsar-les dels estàndards que acomoden la societat. Els murs de les presons, pesats i contundents, es converteixen en l'assetjament emocional d'aquelles persones que arrossegueu càrregues massa pesades. Des de fa massa dècades, les dues confluències, la dels estigmes i la dels murs, s'aglutinen còmodament a la presó erigida durant el règim franquista al barri barceloní de la Trinitat Vella. La presó, primer de dones, després de joves i ara destinada a reclusos en règim de tercer grau penitenciari, es va projectar a la perifèria més perifèrica de la ciutat per

traslladar la que hi havia a les Corts, una zona que a l'època ja començava a perfilar-se com a "alta".

L'adquisició dels terrenys es va dur a terme l'any 1954 i les obres es van allargar fins a la dècada següent davant la impassible mirada d'un veïnat que a aquelles alçades era ben conscient que no podia aixecar la veu contra les decisions de la dictadura. Segons expliquen Anna Sánchez i Amador Expósito en el llibre *Trinitat Vella 1900-1992: Transformacions d'un barri* (Ajuntament de Barcelona, 2017): "La construcció del centre no es volia de cap de les maneres, però la decisió estava presa i la situació sociopolítica feia difícil la protesta i la reivindicació". Gairebé una dècada després que l'administració comprés el solar, el 9 de juliol de 1963, se celebrava la inauguració de »

» les instal·lacions de la mà del ministre falangista de Justícia, Antonio Iturmendi Bañales, i amb la presència de les càmeres del No-Do. A partir d'aquell moment, el presagi del veïnat que temia l'estigma social de convertir-se en un territori abocat a una presó no va fer més que complir-se de manera ràpida i efectiva i va aixecar un mur enfront de la resta de la ciutat que es perpetuaria fins als nostres dies.

La Trinitat Vella, la *Trini*, per als cercles de proximitat, és encara un enrevessat encreuament de camins entre persones migrades i persones recluses, entre residents lliures i residents empresonats i, en definitiva, entre persones que pateixen la duresa social de l'estructura penitenciària. Potser la millor definició de la memòria de la Trinitat Vella sigui el títol del documental *Veïnatges forçats*, un treball de Julia Montilla produït en el marc del Pla de barris de l'Ajuntament de Barcelona i que s'ha estrenat fa poc. Lluny de caure en el parany de criminalitzar el centre penitenciari perquè sí, Montilla aprofita l'avinentsa del relat per qüestionar tot el que hi ha al voltant del sistema punitiu actual i passat. "Hem de tenir clar que els moviments veïnals contraris a la presó no anaven a l'arrel del problema, que són la desigualtat i la manca de justícia global, sinó que simplement el que volien era treure's de sobre la presència del centre penitenciari".

Amb aquest punt de partida retrocedim a les dècades dels seixanta i dels setanta, quan la presó albergava dones considerades recluses comunes i dones considerades recluses polítiques. "En la meua opinió -i he de dir que estic en contra de les presons-, aquesta distinció és producte del sistema perquè, en realitat, totes haurien de considerar-se polítiques, en tant que són víctimes de la desigualtat", apunta Montilla. Amb un agreujant, a més a més: "Durant el franquisme, una presa titllada de 'comuna' no era com ara. Llavors podies ser presa comuna per haver avortat, per haver comès adulteri o per haver abandonat la llar". El terror de passar per la comissaria de la Via Laietana, en el cas de les preses polítiques, emmudia sovint davant la possibilitat que et condemnessin a trenta anys de presó per avortament, una pràctica penada que, una vegada més, arremetia contra les dones més joves que no es podien permetre el luxe de viatjar a Londres.

Ho recorda la fotoperiodista Pilar Aymerich, primera reporter gràfica en creuar el mur de la presó de la Trinitat Vella per documentar-ne l'interior pels volts de la primavera de 1978. El que va poder viure llavors només s'entén en el context històric de presumpte desmantellament d'un règim i suposat revestiment d'un de nou: "Se'm va permetre entrar durant el breu lapse de temps en el que es produïa el canvi de gestió, mitjançant el qual la institució deixava d'estar en mans de les monges de la Cruzada Evangélica de Cristo Rey per ser assumida per personal funcionari de l'estat". Detall aquest, el del poder conferit pel franquisme a l'Institut Secular de la Cruzada Evangélica com a gestor de centres penitenciaris, que sol trigar a sortir quan

La Trinitat Vella, la 'Trini',
per als cercles de proximitat,
és encara un enrevessat
encreuament de camins
entre persones migrades
i persones recluses

el barri i la ciutat refresquen la memòria del que va suposar la presó de dones de la Trinitat Vella.

Segons s'ha documentat al llibre *Trinitat Vella 1900-1992: Transformacions d'un barri*, aquesta institució religiosa, creada l'any 1937, "persegua l'objectiu de reevangelitzar les classes populars i, especialment, les dones preses descarrilades, com ara les prostitutes, adúlteres, avortistes i, en general, totes aquelles que transgredien la moral conservadora". Fruit de l'assetjament per raó de gènere que també es vivia portes endins de la presó, Aymerich menciona l'estima que les preses van arribar a sentir per la seva càmera en qüestió de poques hores. "Era com si, en fotografiar persones a les quals se'ls han negat massa coses, aquestes recobressin d'alguna manera la seva identitat". El treball que recorre els rostres del dia a dia intramurs es va publicar a la revista *Vindicación Feminista* i avui dia és un dels testimonis més potents de la misogínia que donava forma al franquisme i, evidentment, també al seu codi penal. "La càmera em va permetre deixar constància de l'existència de totes aquelles dones que, d'alguna manera, sabien que jo no les anava a trair", assegura Aymerich.

El llegat de les recluses

La sinonímia entre *presó*, *opressió* i *repressió* s'intueix capriciosa per tractar-se de mots que no comparteixen arrel llatina, però sí petjada entre les preses que van conèixer les penalitzacions del franquisme. La sindicalista Júlia Martí va ser detinguda el 28 d'abril de 1972 per llençar fulls volants de Comissions Obreres davant la fàbrica d'Hispano Olivetti amb motiu del Primer de Maig. Tenia 19 anys. I molta por. I, amb la perspectiva del temps, la certesa que "la presó no serveix per absolutament res". Júlia,

En primer terme, les cases dels funcionaris situades al carrer del Pare Pérez del Pulgar / ANNA SÁNCHEZ (cedida a l'Associació per la Recerca i la Divulgació de la Memòria Històrica de la Trinitat Vella)

Imatge actual de la porta de la Presó de dones de la Trinitat Vella / EMMA ZAFÓN @EmmaZafon

“Els meus records d’aquell moment van quedar en una mena de calaix i els he anat alliberant a poc a poc”, rememora Mercè Garriga, reclusa l’estiu de 1973

una de les veus de *Veïnatges forçats*, confirma les constants vexacions d’un sistema penitenciari pensat per humiliar les dones: “Em van treure les anticonceptives, em van deixar incomunicada durant una setmana, sortia de la cel·la només quan les monges volien...”. Tot per assegurar el control d’una classe de recluses, les considerades polítiques, que no podien tenir la mínima opció d’interactuar amb les comunes per evitar un possible intercanvi d’idees.

L’estança de Mercè Garriga a la presó de la Trinitat Vella es va produir durant l’estiu de 1973. Amb només 18 anys la van

acusar de propaganda i associació il·lícita i la van condemnar a quatre anys, dels quals, per sort, només va complir poc més de dos mesos. “Els meus records d’aquell moment van quedar en una mena de calaix i els he anat alliberant a poc a poc, perquè qualsevol evocació em feia molt de mal”, reviu a l’altre costat del telèfon. La seva repressió s’equipara a la de moltes i és inevitable que ens traslladi al moment actual, el qual Mercè compara amb el franquisme sense titubear un sol moment: “Les forces opressives d’ara actuen de la mateixa manera que durant la dictadura, carreguen sense miraments si se’ls ordena fer-ho”. Al respecte, lamenta que amb la Transició espanyola no es depuressin les estructures de l’Estat i alerta de la regressió democràtica que estem vivint amb fets com que “llavors no s’empresonava els autors de cançons protesta i ara sí que es fa”. “A la mínima que vivim una crisi originada pel mateix capitalisme, la violència contra els més vulnerables aflora de nou. Succeeix exactament el mateix que vivíem amb el règim de Franco”, conclou.

Recluses i documentalistes coincideixen a assenyalar l’oblit generalitzat que s’ha produït entorn de la presó de dones de la Trinitat Vella. Segurament, perquè no era un centre penitenciari d’homes. I, segurament també, perquè la complicada relació amb el barri ha fet que una part important del veïnat visqués d’esquena a l’edifici i al seu significat. El cap de projecte del Pla de barris de l’Ajuntament de Barcelona, Miquel Àngel Lozano, assenyala que la recuperació de la memòria històrica per mitjà de *Veïnatges forçats* vol ser “un instrument d’empoderament i canvi social al barri, que recuperi i reinvindiqui l’evolució de les lluites feministes i el paper de les dones protagonistes com a elements cabdals de la transformació de la societat”. Com en la resta de reivindicacions, la tasca de fer visibles totes les arestes que determinen la identitat del barri sorgeix del mateix associacionisme veïnal i troba en l’Associació per la Recerca i la Divulgació de la Memòria Històrica de la Trinitat Vella el fòrum més actiu de feina i debat. Juntament amb l’Observatori de la Vida Quotidiana, ha estat l’ens clau per actualitzar el debat sobre les diferents formes de reclusió que sempre arremeten contra la vulnerabilitat social. ●

Oda menstrual

El relat d'Olga Codina | @La_Directa

L'esquerda llarga i capritxosa, com un llampec a la paret blanca, ens mira. Ella es concentra en l'esquerda i amb el dit la ressegueix. És dimecres i plou, però a dins l'hospital només se sent l'aigua repicar contra el vidre. La vaig conèixer fa dos dimecres, tots ells plujosos. No té més de trenta anys i una agulla li travessa la carn, i l'infla la pell com un globus. Amb el mateix dit que ha resseguit l'esquerda es ressegueix la seva cicatriu, s'aixeca la samarreta i m'observa mentre s'escruta detingudament la panxa. "Són iguals" em diu, mirant-se l'esquerda i tocant-se l'abdomen. D'ençà que ens asseiem cara a cara en aquestes butaques de l'hospital, mentre les agulles ens troben, m'ho explica tot amb una naturalitat aclaparadora. La van obrir per la meitat com a una balena, li van extirpar els ovaris, les trompes i la matriu i li ha quedat un llampec al ventre de dalt a baix que la distingeix abruptament. Quan avui li he dit que tenia la regla, ullerosa i pesada, no hi he pensat que ella ja no la té. Quan li he dit que em tortura, no hi he pensat que a ella ja no la tortura. Per això, avui, dimecres de pluja, ella ha escollit parlar-me de la sang que ja no li brolla.

Si la mireu, sembla una noia molt més jove, gairebé una nena. Té el somriure molt ample i blanquinós i quan diu que la regla també li semblava una tortura, ho fa rient i recordant, amarada de nostàlgia. No li dic res quan m'explica que tot i que mai s'ho havia pensat, la troba a faltar. No li dic res quan em parla de la primera vegada que li va venir, desconsoladament vermella, fosca i desafortunada.

Va vessar sang per la vagina un dia que feia classe d'anglès, a sisè de primària. Va anar mullant la cadira verda fins a fer un bassal. Tota l'escola va saber aquell mateix dia que ja tenia la regla i ningú va voler parlar-ne frontalment. Jo no li dic

res, tampoc, quan m'explica que la sang seca a les calces durant tot aquell dia i la compresa enganxada al damunt, sapastre, com el paper d'una magdalena, li van semblar la pitjor cosa que li podia passar. Després d'allò, va créixer amagant la carn, sortint de la piscina embolicada amb una tovallola que alguna amiga ja tenia preparada per no exposar el cos, massa greixós, massa voluptuós, massa cel·lulític. Va créixer buscant jerseis que tapessin els malucs amples i el cul eixamplat, esquivant les mirades lascives d'homes més grans, desconeguts i tarats. Va entaforar-se les tetes en uns sostenidors per adolescents. Va odiar la regla, em diu, per fer-li mal i per fer-la dona, tan de pressa. Però va donar per fet que la tenia per alguna cosa, que seria mare. I quan m'ho diu s'atura en sec per primer cop i calla.

Jo callo també, mentre ella, de sobte, posa les mans com si hi tingués un bol calent i l'ensumés. Em diu que si la tingués ara, seria capaç d'agafar-la així, amb les mans, i l'oloraria i la miraria escapar-se-li entre els dits, impregnant-se-li les ungles i els palmells, com la pluja, que tot ho banya. I així, s'acosta les mans ensangonades de la regla que ja no té, em mira i m'explica que es diria: "Quina sort! Que surts de mi com una tempesta i llisques per tot, poderosa i cabal, fins a on vols". Diu que ovularia, i ovularia, i ovularia, i tornaria a expulsar-la roja i ferroç sense fecundació. I jo no li sé dir res, mentre s'agafa les mans i eixampla l'esquena a la butaca, sospira i deixa caure els braços, amb la mirada a l'esquerda de la paret. "Qui ho diria?". Em diu, pacífica i sàvia, que ara la deixaria brollar sencera i "Qui ho diria?" diu, que estimaria el meu cos com mai, ara que no hi és tot.

Jo callo un cop més, però sense avisar-la, li aixeco una mica la samarreta arrugada damunt del ventre i li ressegueixo, amb precisió, la cicatriu, buscant el llampec fins al final. ●

/ LA BOÑO
@la.bonyo

LA DESKOMUNAL
COOP

MENÚ DEL DIA
de dilluns a divendres de 8h a 16:30h

TAPES I PLATS DE CARTA
Dissabte de 13h a 16:30h

ladeskomunal.coop

SUMAT
a la revolució del consum!

ADQUIREIX
títols participatius del primer

Supermercat Cooperatiu de Barcelona

<https://som.foodcoopbcn.cat/titols>

foodcoop
BARCELONA

La **Directa** utilitza
els serveis de

foli verd
gràfiques

C/ de la Llibertat 44, Barcelona
foli@foliverd.net

En comú, fem camí
Fes-te'n sòcia per 50€ a l'any

**LA REPAR-
TIDORA**

Llibreria associativa · Espai Editorial · Pensament crític

C/Torreta de Miramar 1 baix 3, Benimaclet (València) - larepartidora.org

ressenyες

Municipi teòrica amb voluntat pràctica

Elies Bosca | @Elies_Bosca

L'any 1932, un grup de professors fundava la Universitat Obrera de París (UOP), una institució educativa creada per apropar la teoria marxista als treballadors manuals de l'època i orientar la seua acció cap a la pràctica. Entre els seus creadors estava Georges Politzer (1903-1942), psicòleg i filòsof d'origen jueu hongarès que destacà per la seua gran capacitat intel·lectual i pedagògica, fins que el 1942 morí afusellat arran de l'ocupació francesa per part dels nazis.

Principis elementals de filosofia (Sembra Llibres, 2020) va ser la seua obra pòstuma, nascuda gràcies a les anotacions preses per tres dels seus alumnes durant dos dels seus cursos a la UOP.

Amb un to clar i concís, fruit de la seua intenció permanent per fer-se entendre i arribar al seu públic, ens trobem davant d'un text que esdevé una magnífica introducció al coneixement del materialisme dialèctic i el contraposa davant l'idealisme i l'agnosticisme. Per a això mateix, es fa servir d'exemples clarificadors que reforcen els arguments amb què

el seu autor es posiciona clarament pel rumb que segons ell havia de prendre la societat que li va tocar viure, la del període d'entreguerres.

Així, mitjançant un recorregut històric que ens presenta les diferents maneres d'entendre el món que han imperat al llarg de la història i la seua evolució per països, Politzer acaba descartant-ne aquelles dominades per la religió i els pensaments acientífics que no tenen una base sòlida i empírica. Aposta per tot allò que es pot mesurar i pren l'ésser humà com el centre de l'acció i el conflicte sorgit de la contradicció entre burgesia i proletariat com al motor que farà avançar la història cap al socialisme.

Traduïda i prologada pel sociòleg i cantant de Prozak Soup Joan Palomares, aquesta edició ompli un buit que venia arrossegant la producció literària en la nostra llengua, com era la de no disposar d'una de les obres cabdals de la filosofia marxista del segle XX. Resulta aquesta carència, és l'hora de difondre-la i fer-la servir, ja que amb eixe propòsit va ser concebuda. ●

LLIBRE
Principis elementals de filosofia
Georges Politzer
Sembra Llibres, 2020
206 pàgines

Tres veus, una terra

Xavier Puig | @xavierps7

La música d'arrel és un d'aquells trets que relliguen el país de cap a cap. En un moment de plena efervescència d'aquestes sonoritats, en part gràcies a la tasca de l'enyorat Jordi Fàbregas -ànima del Tradicionari-, una formació de la nova fornada encarna aquesta transversalitat a la perfecció. La mallorquina Clara Fiol, la catalana Selma Bruna i la valenciana Sandra Monfort, donen vida a Marala. En el seu disc de debut, el trio posa de manifest una estreta connexió amb la terra a través de melodies sen-

zilles que acompanyen el joc trenat d'unes veus que brollen enèrgiques. Dialoguen amb el llegat tradicional i l'actualitzen des d'una perspectiva feminista que més que brillar en un punt concret, travessa els diferents racons del disc i reclama protagonisme per les cures entre cants de batre, corrandes o tonades sefardites. L'olor de Mediterrani, que tot ho amara, fa recordar grups com Coetus. Especialment encertada és la inaugural i lluminosa "A trenc d'alba" que dona nom al treball. ●

DISC
A trenc d'alba
Trio Marala
U98 Músic
2020

La paraula còsmica

Marc Rovira Justribó | @rovirajustribo

LLIBRE
Història de l'univers
Pau Riba
Males Herbes, 2021
178 pàgines

Primer va ser el verb, diuen. I després la ciència, que ha instrumentalitzat aquest verb per construir el seu relat. Pau Riba, a *Història de l'univers*, assaja sobre com retornar la paraula al centre, ara la literària, per passar revista a totes les respostes a les grans preguntes que s'ha fet la humanitat sobre allò que l'envolta i sobre ella mateixa. No és gaire agosarat dir que el llibre es divideix en dues parts. La primera va des del "gran estertut" fundacional -el big bang- fins a l'aparició de la raó humana

i, per tant, de la possibilitat d'explicar el tema del llibre. La segona té la humanitat al centre, entesa com a organisme que pertany a la Terra -i no a l'inrevés-, i que té com a característica fonamental la capacitat de reflexió, és a dir, la consciència de si mateixa. Amb un reguitzell de disquisicions filosòfiques, etimològiques i enraonades, Riba construeix una narració sobre tot un magma de coneixements amb plena consciència del llenguatge verbal; una manera honesta -potser l'única- de fer-ho. ●

/ SALLY SAAD
EL FISHAWY

Mozn Hassan,
activista feminista

Filla d'una família d'origen egipci, va néixer a l'Aràbia Saudita l'any 1979. Quan tenia 14 anys, el grup familiar va tornar al Caire, on Hassan va continuar instruint-se i va estudiar una diplomatura en Societat Civil i Drets Humans. Inspirada en la seva mare, va voler especialitzar-se en el moviment feminista i involucrar-s'hi. "Vaig decidir fer el meu viatge per aquesta vida com a una feminista, tant en l'esfera personal com en la pública", diu. El 2007 va fundar Nazra per Estudis Feministes, organització de la qual és directora executiva i que es dedica a defensar els drets de les dones i a documentar les violacions de drets humans que es registren a Egipte. Reconeguda internacionalment, l'entitat ha fet campanyes i ha aconseguit pressionar el govern per tal que la Constitució endureixi les lleis contra els abusos sexuals. Actualment, impulsen una escola feminista que forma dones en gènere i participació política.

“L'enfocament colonial ha fet creure que no hi ha feminisme a Egipte”

Mariana Cantero | @cantero_mariana

Amb quin objectiu vas fundar Nazra per Estudis Feministes?

Per consolidar un grup d'estudis feministes en un moment en què pensava que Egipte estava canviant, durant els anys 2005 i 2006. Aleshores, vaig pensar que podríem plantejar la qüestió dels drets de les dones i la lluita del moviment. I continuo la meua vida fent aquest treball, construint i invertint energies en el moviment feminista.

El fet de ser una militant feminista a Egipte ha tingut conseqüències a la teua vida personal. Quina és la teua situació actual?

Ser feminista a Egipte és molt complicat, així com involucrar-se en la defensa dels drets humans. Els meus actius s'han congelat, ens hem vist obligades a tancar la nostra oficina i tot això té conseqüències. Alhora, encara patim la violència real d'actors estatals i no estatals, algunes persones de determinades comunitats. És difícil. Ara, amb el context de la COVID-19, a la gent no només se li prohibeix viatjar, sinó que se la pot perseguir fins a casa seva i arrestar-la. No és senzill viure amb aquesta pressió. És habitual que moltes de les nostres amistats es trobin en situació vulnerable, poden anar a presó i ser objectiu de la repressió. Però, com he dit, vam decidir continuar treballant i defensant allò en què creiem. La nostra eina és la resiliència, en certa manera.

Com valors, deu anys després, l'impacte que ha tingut la revolució en el moviment feminista?

El millor que vam veure és aquella gent nova, els joves a l'esfera pública que intentaven canviar l'estat de les coses, sobretot per les dones i els seus drets. Perquè durant molt de temps abans de la revolució [els drets de les dones] havien estat cooptats per l'Estat. També havien estat cooptats per grans organitzacions internacionals amb un enfo-

cament colonial: que no hi ha feminisme a Egipte. O hi havia el prejudici que el feminisme era cosa de dones de classe mitjana o alta, activistes esbojarrades que no formen part de la societat. Però la revolució va obrir la possibilitat que les persones es manifestessin i vam demostrar que allò que la gent pensava i com ens havien estereotipat no era cert. Ara, hem aconseguit crear un moviment feminista, que és fonamental, amb orígens múltiples, que s'estén més enllà del Caire, que no només és de classe mitjana o alta, i que forma part d'alguns grups polítics. Això és el millor de la revolució.

A les protestes de la plaça Tahrir l'any 2011 i amb la teua organització es va donar resposta als brots de violència contra les dones que s'hi van produir...

Sí, aquells anys van augmentar les agressions sexuals en grup a les dones. Va ser una de les conseqüències del canvi de l'esfera pública i l'evidència de com la revolució o les transformacions en entorns no democràtics i no pacífics poden desencadenar la violència social.

La teua organització va impulsar una campanya per modificar les lleis en contra de l'agressió sexual i ha fet pressió perquè la legislació canviï. Quines estratègies vau portar a terme?

Vam demanar modificar la Constitució egípcia per defensar els drets de les dones amb unitats especialitzades dins de determinats ministeris i espais. Treballem en polítiques i regulacions i ens centrem no només en la creació de grups feministes, sinó també pel que fa a polítiques estructurals, de manera que hem estat construint estratègies a escala nacional. Però defensem canvis grans i petits. Oferim serveis a les supervivents i les estratègies es focalitzen en diferents àmbits, no només en fer incidència política o campanyes, sinó també en el treball sobre el terreny i en línia. ●

“Hem creat un moviment feminista que s'estén més enllà del Caire i que no només és de classe mitjana o alta”